

Esbo stad

Plan för småbarnspedagogik på svenska i Esbo

Innehåll

1. Grunderna för planen för småbarnspedagogik och de lokala planerna för småbarnspedagogik.....	3
1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan	4
1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik	4
1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik.....	7
2. Småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål.....	11
2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken.....	11
2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken	14
2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig	17
2.4 Värdegrunden.....	18
2.5 Synen på lärande	21
2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård	21
2.7 Mångsidig kompetens	23
Förmåga att tänka och lära sig	25
Kulturell och kommunikativ kompetens	25
Vardagskompetens.....	26
Multilitteracitet	26
Digital kompetens.....	26
Förmåga att delta och påverka.....	27
3. Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken.....	28
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	29
En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen	30
En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation	31
Delaktighet, likabehandling och jämställdhet	31
Kulturell mångfald och språkmedvetenhet.....	33
Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil	34
3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken	35
3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken.....	36
Samarbete med vårdnadshavarna	37
Samarbete med olika aktörer	40
4. Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken.....	42
4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten	42
4.2 Pedagogisk dokumentation.....	43
4.3 Mångsidiga arbetssätt	45
4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande	46
4.5 Lärområden	48

Språkens rika värld	48
Mina många uttrycksformer	51
Jag och vår gemenskap	53
Jag utforskar min omgivning	55
Jag växer, rör på mig och utvecklas	57
4.6 Preciseringar gällande språk och kultur	58
Småbarnspedagogik på två språk	60
5. Stöd för barnet	63
5.1 Principer och ansvar för att ordna stöd	63
Ansvar för att ordna och genomföra stödet	64
5.2 Samarbete i samband med stöd	65
Samarbete med barnet och vårdnadshavaren	65
Sektorsövergripande samarbete	66
5.3 Genomförandet av stödet i småbarnspedagogiken	67
Allmänt stöd	68
Intensifierat stöd	69
Särskilt stöd	69
Stödformer	70
5.4 Bedömning av stödet för barnet	73
5.5 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd	74
5.6 Beslut om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster	76
6. Småbarnspedagogik som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning	78
7. Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnspedagogiken	78
7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten	79

1. Grunderna för planen för småbarnspedagogik och de lokala planerna för småbarnspedagogik

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en nationell föreskrift som utfärdats av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om småbarnspedagogik¹. De lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik ska utarbetas och småbarnspedagogiken ska genomföras i enlighet med denna föreskrift. Beredningen av grunderna för planen för småbarnspedagogik styrs framför allt av lagen om småbarnspedagogik, som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och om målen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen, som regleras av lagen om grundläggande utbildning, är en del av småbarnspedagogiken². Förskoleundervisningen styrs av föreskriften om grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen har utfärdat.

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Syftet med småbarnspedagogiken är att stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer³. Till dessa principer hör alla barns lika rättigheter, jämlikhet, likabehandling, icke-diskriminering, värdesättning av mångfald samt social delaktighet och gemenskap⁴. Inkludering är ett omfattande begrepp och gäller alla barn. Inkludering ska ses som en princip, en värdering och ett sätt att tänka som berör anordnandet av småbarnspedagogiken som helhet. Dessa grunder har utarbetats i enlighet med principerna om inkludering, som särskilt behandlas i samband med värdegrunden i kapitel 2, ur verksamhetskulturens synvinkel i kapitel 3 och med beaktande av stödet för barnet i kapitel 5. Vårdnadshavarna bär det primära ansvaret för sina barns fostran. Småbarnspedagogiken stöder och kompletterar hemmens fostrande uppdrag och bidrar till barnens välbefinnande.

Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken.

Utgångspunkten för grunderna för planen för småbarnspedagogik har varit förändringar i barnens uppväxtmiljö och i verksamhetsmiljön inom småbarnspedagogiken. Dessutom har förändringar i lagstiftningen beaktats. Grunderna har beretts i samarbete med olika intressentgrupper och utgående från de senaste resultaten av forskning och utvecklingsarbete.

Planen för småbarnspedagogik är en helhet som omfattar tre nivåer. Den består av de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik.

¹ Lag om småbarnspedagogik (540/2018)

² Lag om grundläggande utbildning (628/1998) och förordning om grundläggande utbildning (852/1998)

³ Lag om småbarnspedagogik 3 §

⁴ RP 148/2021 rd: Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik, s. 32

1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas⁵.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogikens centrala mål och innehåll, samarbetet mellan anordnaren av småbarnspedagogik och barnens vårdnadshavare, det sektorsövergripande samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik⁶.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en föreskrift som är juridiskt bindande för anordnarna av småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik innehåller förutom föreskrifter även text som belyser grunderna. I slutet av varje kapitel finns en förteckning över sådant som avgörs på lokal nivå och som styr hur den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas och hur den småbarnspedagogiska verksamheten genomförs. I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns också hänvisningar till lagstiftningen. Avsikten med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan grunderna och lagstiftningen.

I detta styrdokument används begreppet **anordnare av småbarnspedagogik** i betydelsen kommun, samkommun eller privat serviceproducent⁷. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I det svenskspråkiga styrdokumentet används begreppen småbarnspedagogik och småbarnspedagogisk verksamhet synonymt och begreppet sektorsövergripande samarbete används för att förtydliga uppgifter som förutsätter samarbete över sektorsgränserna.

1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik

Anordnarna av småbarnspedagogik ska utarbeta och godkänna lokala planer för småbarnspedagogik utgående från de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. Skyldigheten att utarbeta en plan för småbarnspedagogik gäller också öppen småbarnspedagogisk verksamhet som kommunen köper och privat daghemsverksamhet eller privat familjedagvård som övervakas av kommunen. De lokala planerna för småbarnspedagogik är bindande och de ska utvärderas och utvecklas. Den lokala planen för småbarnspedagogik kan utarbetas så att den gäller alla verksamhetsformer (daghemsverksamhet, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet) eller skilt för varje verksamhetsform. Flera anordnare av småbarnspedagogik kan också

⁵ Lag om småbarnspedagogik 2 §

⁶ Lag om småbarnspedagogik 21 §

⁷ Lag om småbarnspedagogik 1 §

komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla planen för småbarnspedagogik gemensamt.⁸

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas så att den preciserar, styr och stöder anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Då planen för småbarnspedagogik görs upp ska man beakta lokala särdrag, eventuella pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller småbarnspedagogiken. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas med hänsyn till övriga planer som utarbetas på lokal nivå, bland annat:

- planer som gäller småbarnspedagogik, barn och familjer
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell läroplan för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen⁹
- integrationsplan¹⁰
- plan för likabehandling och jämställdhet¹¹.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att personalen inom småbarnspedagogiken, vårdnadshavarna och barnen ges möjlighet att vara med och utarbeta och utveckla den lokala planen för småbarnspedagogik¹².

För att trygga barnets uppväxt och en kontinuerlig och enhetlig lärtig deltar representanter för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i att utarbeta och utveckla planen för småbarnspedagogik. Då den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas ska man samarbeta med kommunens olika förvaltningsområden och med myndigheterna som sköter uppgifter inom social- och hälsovården (kapitel 3.3).

Anordnaren av småbarnspedagogik ska godkänna planen för småbarnspedagogik separat för småbarnspedagogik på svenska, finska, samiska och vid behov för småbarnspedagogik på något annat språk¹³.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten och delta i utomstående utvärdering av verksamheten¹⁴. Då man utvärderar småbarnspedagogiken på lokal nivå kan man använda sig av utvärderingsdata som producerats med hjälp av den nationella

⁸ Lag om småbarnspedagogik 22 §

⁹ Barnskyddslag (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Lag om främjande av integration 15 § (1386/2010)

¹¹ Rekommendation

¹² Lag om småbarnspedagogik 20 §

¹³ Lag om småbarnspedagogik 8 §

¹⁴ Lag om småbarnspedagogik 24 §

informationsresursen inom småbarnspedagogiken Varda¹⁵ samt utvärderingsverktyg som tagits fram av Nationella centret för utbildningsutvärdering¹⁶. Utvärderingen behandlas närmare i kapitel 7.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo innefattar texter med grå bakgrund, som är direkta citat ur grunderna för planen för småbarnspedagogik 18.2.2022, samt lokala texter, som definierar de gemensamma riktlinjerna för småbarnspedagogiken på svenska i Esbo. Tillsammans bildar dessa texter den lokala planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo definierar gemensamma riktlinjer för och stödjer personalen i att planera, genomföra och utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på svenska i Esbo i enlighet med de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen 18.2.2022). Alla som arbetar inom småbarnspedagogiken ska verkställa denna plan samt följa övriga normer som reglerar arbetet. Hur planen för småbarnspedagogik förverkligas inom den småbarnspedagogiska verksamheten följs upp som en del av utvärderings- och utvecklingsarbetet inom resultatenheten Svenska bildningstjänster samt inom småbarnspedagogikens enheter som en del av enheternas arbete. Planen utvecklas och uppdateras vid behov.

Delar av den kommunala planen har gjorts i samarbete med den finska småbarnspedagogiken och utbildningen. Nämnden Svenska rum godkänner planen för svenskspråkig småbarnspedagogik i Esbo. Den finska nämnden för fostran och lärande godkänner planen för finskspråkig småbarnspedagogik. Detta dokument gäller därmed enbart den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo.

Personalen inom småbarnspedagogiken har deltagit i uppdateringen av den nya planen. Vid uppgörandet av den ursprungliga planen för småbarnspedagogik har personal inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt nämndens medlemmar haft möjlighet att kommentera planen. Då ordnades också möjlighet för vårdnadshavare och kommuninvånare att delta i skapandet av planen i samband med en elektronisk enkät som gjordes i samarbete med den finska småbarnspedagogiken. Även barnens synpunkter och intressen har beaktats i beredningsarbetet. Representanter för social- och hälsovården har även haft möjlighet att delta i beredningsarbetet samt att kommentera texterna.

Personalen inom småbarnspedagogiken deltog också i uppdateringen av planen 2022. Ändringarna diskuterades därtill i ledningsgruppen för barns och ungas välbefinnande, i styrgruppen för projektet Stöd och inklusion samt i olika arbetsgrupper med representanter från social- och hälsovårdssektorn. Vårdnadshavarnas åsikter hördes i samband med en servicedesign-process. Arbetet med planen gjordes i nära samarbete med resultatenheten för finsk småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo har uppgjorts som en gemensam kommunal plan. Daghem, både kommunens egna och köpavtalsenheter, gruppfamiljedagvård, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet följer planen på sätt som beaktar särdragen i respektive verksamhetsform (se närmare kap. 2.2). Aktörer inom privat småbarnspedagogisk verksamhet eller i privat familjedagvård har möjlighet att följa den gemensamma planen för småbarnspedagogik i

¹⁵ Lag om småbarnspedagogik 65–73 §

¹⁶ Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering (1295/2013)

Esbo med sina egna preciseringar vad gäller deras privata verksamhet eller uppgöra en egen lokal plan för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik på svenska kompletteras bland annat av följande planer: läroplanen för förskoleundervisningen, läroplanen för den grundläggande utbildningen, handbok för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken, plan för likabehandling och jämställdhet, planen för att främja barns och ungas välfärd och säkerhetsanvisningar för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo görs i elektroniskt format och publiceras på Esbo stads webbplats samt i tjänsten eGrunder.

1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att uppfylla detta ska en plan för småbarnspedagogik utarbetas för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård¹⁷. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets behov och barnets bästa¹⁸. Även barnets åsikt och önskemål ska klarläggas och beaktas i processen med barnets plan för småbarnspedagogik¹⁹. Personalen har ansvar för att hitta lämpliga sätt att klarlägga barnets perspektiv. Det är viktigt att vårdnadshavarens och personalens iakttagelser och uppfattningar om barnets utveckling och lärande samt förmåga att fungera i grupp beaktas.

Då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas är det viktigt att känna till barnets kunnande, styrkor, intresseområden och individuella behov. Planen ska också beakta barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Då planen utarbetas eller uppdateras ska man använda sig av barnets eventuella tidigare plan för småbarnspedagogik och av pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2). De mål som anges i barnets plan för småbarnspedagogik ska ställas upp för personalens pedagogiska verksamhet. De ska beskriva hur man med den pedagogiska verksamheten och lärmiljöerna stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Då målen ställs upp ska man också beakta vårdnadshavarens och eventuella andra sakkunnigas syn på barnets välbefinnande, utveckling och lärande, och på stödbehoven.²⁰

Barnets plan för småbarnspedagogik är ett verktyg för att planera och utvärdera verksamheten. Målen som beskrivs i barnens planer ska beaktas då verksamheten i barngruppen planeras och genomförs samt då lärmiljöerna och verksamhetskulturen utvecklas. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas då barnet börjar på daghem eller i familjedagvård. Planen ska preciseras i enlighet med barnets behov, minst en gång per år²¹.

¹⁷ Lag om småbarnspedagogik 23 §

¹⁸ Lag om småbarnspedagogik 4 § och RP 148/2021 rd, s. 36

¹⁹ Lag om småbarnspedagogik 23 §

²⁰ RP 148/2021 rd, s. 36

²¹ Lag om småbarnspedagogik 23 §

Processen med barnets plan för småbarnspedagogik omfattar olika skeden. I processen deltar de personer som ansvarar för barnets undervisning, fostran och vård, tillsammans med vårdnadshavaren och barnet. Vid daghemmen ansvarar en person som har behörighet som lärare inom småbarnspedagogik för att barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas och utvärderas. Kompetensen hos en socionom inom småbarnspedagogik kan användas i synnerhet när det gäller barnens och familjernas kunskaper om servicesystemet. Speciallärare inom småbarnspedagogik deltar efter behov i bedömningen av barnets behov av stöd, stödåtgärder eller genomförandet av dem. En lärare inom småbarnspedagogik eller en speciallärare inom småbarnspedagogik kan delta i processen kring barnets plan för småbarnspedagogik för ett barn i familjedagvård. Sakkunniga och andra parter som stöder barnets utveckling och lärande deltar vid behov i utarbetandet och utvärderingen av planen.²²

I barnets plan för småbarnspedagogik ska man ange barnets eventuella stöd för utveckling, lärande och välbefinnande, hur stödet ska genomföras samt hur stödets effekt och genomförandet av stödåtgärderna ska utvärderas. Om barnet har en långvarig sjukdom som kräver läkemedelsbehandling ska en plan för läkemedelsbehandling göras upp inom hälso- och sjukvården²³. I den mån uppgifterna i planen för läkemedelsbehandling är nödvändiga för att ordna småbarnspedagogik ska de antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik²⁴. På lokal nivå kommer man överens om hur läkemedelsbehandlingen genomförs inom småbarnspedagogiken. Stödet som ges inom småbarnspedagogiken behandlas närmare i kapitel 5.

Genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik samt den pedagogiska verksamhetens inverkan på barnets utveckling och lärande ska följas upp regelbundet. Planen ska dock granskas alltid då barnets behov kräver det.²⁵ Barnets behov av stöd samt hur väl det räcker till, hur ändamålsenligt det är och vilka effekter stödet har ska bedömas och planen ska uppdateras alltid då det sker ändringar i behovet av stöd. Om ett barn får intensifierat eller särskilt stöd ska barnets plan för småbarnspedagogik uppdateras i enlighet med innehållet i ett förvaltningsbeslut²⁶. Initiativet till att granska planen kan komma från personer som i sitt arbete kommer i kontakt med barnet eller från barnets vårdnadshavare. Då barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas ska fokus särskilt läggas på hur verksamheten organiserats, hur pedagogiken genomförts och på effekterna av stödåtgärderna.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska följande anges:

- barnets styrkor när det gäller utveckling och lärande samt barnets intressen
- mål som stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande, de åtgärder som behövs för att uppnå målen och en utvärdering av hur målen uppnåtts
- barnets eventuella behov av stöd (kapitel 5)
- en eventuell plan för hur läkemedelsbehandlingen genomförs

²² Lag om småbarnspedagogik 23 § och RP 148/2021 rd, s. 36–37

²³ Hälso- och sjukvårdslag 8 § (1326/2010)

²⁴ Lag om småbarnspedagogik 41 §

²⁵ Lag om småbarnspedagogik 23 §

²⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

- barnets, personalens och vårdnadshavarens gemensamma överenskommelser
- andra eventuella sakkunniga som varit med och utarbetat planen
- när planen har utarbetats, granskats och när den granskas nästa gång.

Barnets plan för småbarnspedagogik är sekretessbelagd²⁷. Enligt lagen om småbarnspedagogik har de personer som ansvarar för barnets småbarnspedagogik och de personer som deltar i bedömningen av stödbehovet, stödåtgärderna eller deras genomförande trots sekretessbestämmelserna rätt att av varandra få och att till varandra och till dem som ordnar eller tillhandahåller småbarnspedagogik lämna sådana uppgifter om barnet som är nödvändiga för att anordna och tillhandahålla småbarnspedagogik och för att bedöma stödet. Syftet med informationsöverföringen är att trygga att småbarnspedagogiken genomförs utgående från barnets bästa. Bestämmelserna om att få och lämna ut uppgifter gäller också situationer när barnet övergår från småbarnspedagogik som ordnas av en kommun eller privat serviceproducent till småbarnspedagogik som ordnas av en annan kommun eller privat serviceproducent eller då barnet övergår från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen. Det att ett barn deltar i småbarnspedagogisk verksamhet är offentlig information. Det kan ändå finnas uppgifter som berör barnets deltagande i småbarnspedagogisk verksamhet som är sekretessbelagda.²⁸

I småbarnspedagogiken på svenska i Esbo används en gemensam stomme för *Barnets plan*. Barnets plan tar vara på barnets intressen, vårdnadshavarens kunskap om barnet och personalens iakttagelser om barnet i småbarnspedagogiken. I barnets plan lyfts speciellt fram barnets styrkor, det barnet redan kan och de positiva resurser barnet har. Utgående från dessa beskrivs gemensamma överenskommelser hur barnets utveckling, lärande och välbefinnande stöds. Barnets plan är ett arbetsredskap för personalen, som stöder personalen att planera, förverkliga och utvärdera verksamheten i gruppen så att den beaktar varje barns behov för utveckling och lärande.

Barnets plan görs upp årligen för varje barn, oftast på hösten, i samarbete med barnets vårdnadshavare. Om barnet inleder småbarnspedagogisk verksamhet mitt i ett verksamhetsår görs planen upp några månader efter starten. Tidpunkten för uppföljningen definieras samtidigt då barnets plan uppgörs. Vårdnadshavarna erbjuds tillfälle att diskutera sitt barns utveckling och framsteg då barnets plan uppgörs och uppföljs. Med fyraåringarnas vårdnadshavare kan diskussionen om barnets plan kopplas ihop med diskussionen inför rådgivningens fyraåringssynskning. Vårdnadshavarna ska ha möjlighet att förbereda sig för samtalet. Vårdnadshavarna ska få information på förväg om diskussionens syfte, vad som förväntas av dem samt hur diskussionssituationen förverkligas i praktiken. Diskussionen ska genomföras så att vårdnadshavarna har möjlighet att vara jämbördiga deltagare och känner deltagandet meningsfullt. Vid behov kan tolk användas i dessa diskussioner med vårdnadshavare.

Barnets plan bereds av lärare inom småbarnspedagogik och annan personal, som ansvarar för barnets fostran, undervisning och vård. Vid behov kan även speciallärare inom småbarnspedagogik delta i beredningen av planen då det gäller ett barn som har behov av stöd (se närmare kap. 5). I daghem är det läraren inom småbarnspedagogik i barnets grupp som för diskussionerna om planen

²⁷ Lag om småbarnspedagogik 40 §

²⁸ Lag om småbarnspedagogik 41 § och till exempel lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 24 § (621/1999)

med barnets vårdnadshavare samt dokumenterar de gemensamma överenskommelserna i barnets plan. Efter diskussionen med vårdnadshavare behandlar läraren inom småbarnspedagogik planen tillsammans med hela personalen i barngruppen. Alla personer, som bär ansvar för barnets fostran, undervisning och vård, har ansvar för att föra fram observationer och information från pedagogisk dokumentation om barnet vid uppgörandet av barnets plan och i planering av verksamheten. Läraren inom småbarnspedagogik försäkrar möjligheten till detta vid gemensam planering.

I familjedagvård görs barnets plan upp av familjedagvårdaren vid behov med stöd av förman eller en utsedd lärare inom småbarnspedagogik. I familjedagvård dokumenterar familjedagvårdaren de gemensamma överenskommelserna i barnets plan. I gruppfamiljedagvård görs detta av gruppens barnskötare.

Som stöd för uppgörande av barnets plan behöver personalen kunskaper om barns olika utvecklingsskeden samt dokumentation av observationer och uppföljning av barnets utveckling och lärande. Personalen använder bl.a. det språkliga observationsschemat som stöd för uppgörandet av barnets plan. För att stödja språkutvecklingen hos barnet diskuterar personalen med barnets vårdnadshavare om barnets språkutveckling utgående ifrån de språkliga observationerna om hur barnets språk kan stimuleras och stödas både hemma och i småbarnspedagogiken.

Barnets plan följs upp kontinuerligt av personalen och vid behov uppdateras planen för att motsvara barnets nuläge. Uppdateringar diskuteras med barnets vårdnadshavare på ändamålsenligt sätt. Minst en gång per år utvärderar läraren inom småbarnspedagogik tillsammans med vårdnadshavare hur målen för verksamheten och förverkligandet av de gemensamma överenskommelserna har beaktats och uppnåtts. Läraren inom småbarnspedagogik antecknar uppföljningen i barnets plan och uppdaterar planen vid behov.

Ifall barnet har behov av stöd beskrivs stödet i barnets plan (se närmare kap. 5.5). Uppgifter från en eventuell plan för läkemedelsbehandling antecknas i planen i enlighet med gemensamt överenskomna anvisningar.

Barnets plan överläts med vårdnadshavares samtycke till en följande grupp, enhet eller barnets blivande förskola (se närmare kap. 2.3).

Enhetens egna anteckningar, kap 1

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten

Skriv text här.

2. Småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål

Den småbarnspedagogiska verksamheten är en samhällsservice som har många uppdrag. Småbarnspedagogikens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. Småbarnspedagogiken ska främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering. De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnat sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogiken stöder också vårdnadshavarna i det fostrande arbetet och möjliggör att de kan delta i arbetslivet eller studier.

2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i sådan form som behovet i kommunen förutsätter. Man ska sträva efter att ordna småbarnspedagogik nära dem som använder servicen och så att öppettiderna motsvarar det lokala behovet²⁹. Enligt lagen om småbarnspedagogik kan småbarnspedagogisk verksamhet ordnas som daghemsverksamhet, som familjedagvård eller som öppen småbarnspedagogisk verksamhet³⁰. Barnets rätt till småbarnspedagogik gäller enligt lagen den verksamhet som ges på daghem eller i familjedagvård. Vårdnadshavaren beslutar om barnets deltagande i småbarnspedagogiken. Barn som deltar i förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det sätt som lagen föreskriver³¹.

En kommun eller samkommun kan antingen själv anordna småbarnspedagogik eller köpa småbarnspedagogiska tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om tjänsterna köps av offentliga eller privata serviceproducenter, måste kommunen eller samkommunen försäkra sig om att tjänsterna uppfyller den kvalitet som förutsätts av motsvarande kommunal verksamhet. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de författningar som gäller småbarnspedagogik och enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik³². Ett kommunalt organ eller en tjänsteinnehavare som organet utsett, Regionförvaltningsverket och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ansvarar för handledningen, rådgivningen och tillsynen av privata serviceproducenter³³.

Kommunen ska se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska³⁴. Om övriga språk föreskrivs i kapitel 4.6.

²⁹ Lag om småbarnspedagogik 5 § 4 mom.

³⁰ Lag om småbarnspedagogik 1 §

³¹ Lag om småbarnspedagogik 1 och 12 §

³² Lag om småbarnspedagogik 5 § 2 mom.

³³ Lag om småbarnspedagogik 52 §

³⁴ Lag om småbarnspedagogik 8 § och RP 40/2018 rd, s. 88–89

Förpliktelserna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och statsrådets förordning om småbarnspedagogik³⁵ samt på Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten regleras också av föreskrifter om förvaltningslagen³⁶ och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet³⁷. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person³⁸. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då småbarnspedagogiken ordnas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen³⁹, lagen om jämställdhet⁴⁰, Europakonventionen⁴¹, FN:s konvention om barnets rättigheter⁴², FN:s konvention om handikappades rättigheter⁴³, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter⁴⁴ och FN:s globala mål för hållbar utveckling⁴⁵.

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att få stöd⁴⁶, oberoende av anordnare av småbarnspedagogik⁴⁷. Småbarnspedagogiken ska ordnas och utvecklas enligt principen om inkludering och då har alla barn, oberoende av till exempel behov av stöd, funktionsnedsättning eller kulturell bakgrund, rätt att delta i den gemensamma småbarnspedagogiska verksamheten.

Då barnet behöver stöd för sin utveckling, sitt lärande och sitt välbefinnande (i dessa grunder används i fortsättningen begreppet stöd för barnet) och får stöd och service inom social- och hälsovården tillämpas lagen om småbarnspedagogik⁴⁸, socialvårdslagen⁴⁹, lagen om service och stöd på grund av handikapp⁵⁰, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda⁵¹ och hälso- och sjukvårdslagen⁵² samt vad som annat föreskrivs om social- och hälsovårdstjänster i lagstiftningen.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

³⁵ Statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

³⁶ Förvaltningslag (434/2003)

³⁷ Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)

³⁸ Finlands grundlag 6 § (731/1999)

³⁹ Diskrimineringslag (1325/2014)

⁴⁰ Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986)

⁴¹ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna 1990

⁴² FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

⁴³ FN:s konvention om handikappades rättigheter 2007 (27/2016)

⁴⁴ FN:s deklaration om urfolkens rättigheter 2007

⁴⁵ Globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030. FN:s toppmöte 2015

⁴⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

⁴⁷ Kommun, samkommun eller privat serviceproducent, se kapitel 1.1

⁴⁸ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

⁴⁹ Socialvårdslag (1301/2014)

⁵⁰ Lag om service och stöd på grund av handikapp (380/1987)

⁵¹ Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977)

⁵² Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010)

Enligt lagen om småbarnspedagogik⁵³ är syftet med småbarnspedagogiken att

- 1) hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling,
- 2) stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer,
- 3) ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av lärande,
- 4) säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar lärande och är hälsosam och trygg,
- 5) trygga ett verksamhets sätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,
- 6) erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och jämställdhet samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund,
- 7) identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, ordna ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av sektorsövergripande samarbete,
- 8) utveckla barnets förmåga till samverkan och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlings sätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,
- 9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt,
- 10) i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att informera vårdnadshavarna om målen och verksamheten inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik. Vårdnadshavaren ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som barnet deltar i. Vårdnadshavarna ska också regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken på lokal nivå och vid enheten i fråga. Vårdnadshavarens deltagande i planeringen och utvärderingen av det stöd som barnet eventuellt ges beskrivs närmare i kapitel 5.

Barnens deltagande i småbarnspedagogiken varierar beroende på familjernas val, barnens lagstadgade rätt till småbarnspedagogik och enligt anordnarens beslut⁵⁴. Detta ska beaktas då de lokala planerna görs upp.

⁵³ Lag om småbarnspedagogik 3 §

⁵⁴ Lag om småbarnspedagogik 12 och 19 §

Lärmiljön inom småbarnspedagogiken ska vara utvecklande och främja lärandet samt vara hälsosam och trygg med hänsyn till barnets ålder och utveckling. Lokalerna och redskapen ska vara ändamålsenliga och tillgängliga⁵⁵. Barn på daghem och i familjedagvård ska serveras fullvärdiga måltider. Måltiderna ska vara ändamålsenligt ordnade och handledda.⁵⁶ Småbarnspedagogiken ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Småbarnspedagogiken får inte användas som kanal för kommersiell påverkan. Småbarnspedagogik som baserar sig på alternativ pedagogik eller en särskild åskådning beskrivs närmare i kapitel 6.

Inom småbarnspedagogiken ska bestämmelserna om personalens behörighetsvillkor och dimensionering iakttas⁵⁷. Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en speciallärare inom småbarnspedagogik⁵⁸. Om övergångsbestämmelser som gäller personalens behörighet föreskrivs i lagen om småbarnspedagogik⁵⁹.

Vid anordnandet av småbarnspedagogik ska man beakta bestämmelserna om arbetarskydd och säkerhet samt om behandling av personuppgifter och dataskydd och lagar om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. Barnen ska skyddas från våld, mobbning och andra trakasserier med hjälp av systematiskt förebyggande åtgärder och omedelbart ingripande (kapitel 3.1)⁶⁰. Säkerheten ska systematiskt förbättras och regelbundet utvärderas.

Kommunen ska vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, socialvård, barnskydd, barnrådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt med andra nödvändiga aktörer⁶¹. Personalen inom småbarnspedagogiken omfattas också av bestämmelserna om att styra personer till att söka socialservice och att göra en barnskyddsanmälan⁶².

2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

Verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken är daghemsverksamhet, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet⁶³. Målen i lagen om småbarnspedagogik och i grunderna för planen för småbarnspedagogik styr alla verksamhetsformer av småbarnspedagogik. I lagen om småbarnspedagogik fastställs till vilka delar lagen gäller öppen småbarnspedagogisk verksamhet⁶⁴. De olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik skiljer sig från varandra i fråga om lärmiljöer,

⁵⁵ Lag om småbarnspedagogik 10 §

⁵⁶ Lag om småbarnspedagogik 11 §

⁵⁷ Lag om småbarnspedagogik 25–33 § och 75 § samt statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

⁵⁸ Lag om småbarnspedagogik 25 §

⁵⁹ Lag om småbarnspedagogik 75 §

⁶⁰ Lag om småbarnspedagogik 10 §

⁶¹ Lag om småbarnspedagogik 7 §

⁶² Socialvårdslag 35 § (1301/2014) och barnskyddslag (471/2007) 25 § (88/2010) och 25 a § (1302/2014)

⁶³ Lag om småbarnspedagogik 1 §

⁶⁴ Lag om småbarnspedagogik 1 §

resurser, personalens utbildning och behörighetsvillkor, personalstruktur, barngruppens storlek och relationstalet mellan barn och personal. Även möjligheterna att ge stöd varierar. Då man utarbetar den lokala planen för småbarnspedagogik ska man beakta de olika verksamhetsformernas särdrag och målen ska preciseras enligt verksamhetsform.

Det är viktigt att vårdnadshavarna får tillräcklig information om alla verksamhetsformer med avseende på deras innehåll och särdrag. Kommunen ska ordna rådgivning och handledning för vårdnadshavarna angående de småbarnspedagogiska tjänsterna. Tillsammans med vårdnadshavaren ska man vid behov diskutera vilken verksamhetsform och vilken omfattning som gynnar barnet och svarar mot barnets behov. Rådgivning och handledning ska ges då familjen söker sig till de småbarnspedagogiska tjänsterna samt när barnet redan omfattas av tjänsterna.⁶⁵

Småbarnspedagogik som ges på daghem är den vanligaste formen av småbarnspedagogik. På daghemmen sker verksamheten i grupper. Barngrupperna kan bildas på olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, syskonrelationer eller behov av stöd. Grupperna ska vara pedagogiskt ändamålsenliga och bestämmelserna om personaldimensionering och gruppernas maximala storlek samt stödet ska iakttas då grupperna bildas⁶⁶. Daghemmens mångprofessionella personal är en resurs för en högklassig småbarnspedagogik när allas utbildning och kompetens, ansvarsområden, uppgifter och yrkesroller tas till vara på ett ändamålsenligt sätt. Ett daghem ska ha en föreståndare som ansvarar för verksamheten⁶⁷.

Lagen om småbarnspedagogik betonar vikten av pedagogik och lärarnas och speciallärarnas pedagogiska ansvar⁶⁸. Lärarna inom småbarnspedagogik har det övergripande ansvaret för att planera verksamheten i barngrupperna, för att genomföra verksamheten planenligt så att målen uppnås samt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Lärarna, speciallärarna, socionomerna, barnskötarna och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken ska planera och genomföra verksamheten tillsammans.

Familjedagvård är småbarnspedagogisk verksamhet som genomförs i en liten grupp. Familjedagvården ordnas i ett familjedaghem som kan vara ett privat hem eller något annat vårdställe med hemliknande förhållanden⁶⁹. Familjedagvård kan ordnas av en eller två familjedagvårdare eller i särskilda fall av tre familjedagvårdare⁷⁰. Då man beslutar om antalet anställda och om barngruppens storlek ska man beakta barn med funktionsnedsättning eller barn som i övrigt behöver stöd⁷¹. Familjedagvårdaren ansvarar för verksamheten i sin grupp. Det pedagogiska ledarskapet och styrningen av verksamheten stöder familjedagvårdarna när det gäller att planera och genomföra en målinriktad verksamhet.

⁶⁵ Lag om småbarnspedagogik 4 och 16 §

⁶⁶ Lag om småbarnspedagogik 34–38 §

⁶⁷ Lag om småbarnspedagogik 25 §

⁶⁸ Lag om småbarnspedagogik 2, 25 och 35 §

⁶⁹ Lag om småbarnspedagogik 1 och 38 §

⁷⁰ Statsrådets förordning om småbarnspedagogik 2 § (753/2018)

⁷¹ Lag om småbarnspedagogik 38 §

Genomförandet av och tyngdpunkterna för öppen småbarnspedagogisk verksamhet varierar beroende på anordnarens beslut. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet kan ordnas till exempel som lekparcs- eller klubbverksamhet. Verksamheten ska vara handledd och målinriktad. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet kan erbjuda till exempel utomhusvistelse, lek, konstfostran och fostran till fysisk aktivitet. Därtill kan öppen småbarnspedagogisk verksamhet erbjuda vårdnadshavarna ledd samvaro tillsammans med barnen samt andra sociala kontakter. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet ska planeras så att målen i lagen om småbarnspedagogik kan beaktas. Målen ska beaktas i en större utsträckning ju mer regelbundet och oftare barnen deltar i verksamheten. I enlighet med verksamhetens karaktär kan vissa mål betonas mer än andra.⁷²

Skiftomsorg ska i behövlig utsträckning ordnas för barn som behöver detta på grund av vårdnadshavarens arbete eller studier. Skiftomsorg kan ordnas på kvällstid, veckoslut och nattetid i form av daghemsverksamhet eller familjedagvård. Barns deltagande i småbarnspedagogik i form av skiftomsorg är ofta oregelbundet. Det här ska beaktas i planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten och stödet som ges till barnet.⁷³

I Esbo anordnas svenskspråkig småbarnspedagogik i daghem, i gruppfamiljedaghem och som familjedagvård i familjedagvårdarens hem. Verksamheten ordnas också som skiftomsorg i en enhet. Småbarnspedagogik på svenska i Esbo anordnas som kommunal tjänst, köpavtalstjänst eller av privata aktörer. Privat småbarnspedagogik anordnas av en privat tjänsteproducent, förening eller person, som staden handleder och rådgiver. De kommunala småbarnspedagogikens enheter leds av föreståndare, vars titel i Esbo är ledare inom småbarnspedagogik.

Utöver dessa verksamhetsformer kan det ordnas öppen småbarnspedagogisk verksamhet på svenska. Den öppna verksamheten baserar sig på aktiv samvaro där barnets vårdare deltar i verksamheten tillsammans med sitt barn. Förutom fri samvaro och lek planeras verksamhet bl.a. utifrån lärområden i enlighet med planen för småbarnspedagogik. I den öppna verksamheten har vuxna även möjlighet att diskutera med varandra och läraren i småbarnspedagogik om barnets fostran och utveckling samt vardagen i en barnfamilj. Den kommunala verksamheten kompletteras av klubbar och annan verksamhet för små barn som arrangeras av församlingen och föreningar.

I småbarnspedagogikens olika verksamhetsformer förverkligas de allmänna målen samt betoningen av fostran, undervisning och vård med beaktande av styrkorna i respektive verksamhetsform. De olika verksamhetsformerna på olika områden i Esbo samarbetar med beaktande av barnens behov och områdesvisa särdrag.

I de svenskspråkiga verksamhetsformerna får barnet ta del av kvalitativ, trygg, inkluderande och inspirerande småbarnspedagogik på svenska. Den svenskspråkiga verksamheten har en särskild uppgift i att värna om det svenska språket samt erbjuda möjlighet för barnen att uppleva och växa i den finlandssvenska kulturen och traditionen. Verksamheten i de svenska enheterna ska ordnas så att två- och flerspråkighet beaktas. Barn ska oberoende av sin språkliga och kulturella bakgrund ges förutsättningar att i en svenskspråkig miljö utveckla och förstärka sin språkliga och kulturella identitet i ett mångkulturellt samhälle.

⁷² Lag om småbarnspedagogik 3 § 2. mom. och RP 40/2018 rd, s. 85

⁷³ Lag om småbarnspedagogik 13 §

2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig

Småbarnspedagogiken är en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Småbarnspedagogiken lägger grunden för ett livslångt lärande. Barnet har med sig sina tidigare erfarenheter, där kommunikationen och den emotionella anknytningen mellan barnet och vårdnadshavaren är av central betydelse. Personalens uppgift är att skapa en förtroendefull relation till barnet. Samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna skapar kontinuitet och trygghet i barnets liv. Ett ömsesidigt, öppet och respektfullt bemötande är viktigt då målen för den småbarnspedagogiska verksamheten görs upp utgående från det enskilda barnet. För att familjernas och personalens fostrande arbete ska bilda en meningsfull helhet för barnet är det viktigt med ett regelbundet samarbete.

Utgångspunkten för en pedagogisk verksamhet är att personalen inser vilken betydelse barndomen har och att personalen har insikt i barns växande, utveckling och lärande. Lika viktigt är det att personalen känner varje enskilt barn och beaktar barnets individuella utveckling. En förutsättning för att känna varje barn är att relationerna mellan barnen och personalen är så varaktiga som möjligt⁷⁴.

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen känner till utbildningssystemet och de centrala mål, särdrag och tillvägagångssätt som kännetecknar de olika stadierna inom systemet är utgångspunkten för en kvalitativ helhet. För att barnens välbefinnande, utveckling och lärande ska ske smidigt, ska även övergångarna planeras och utvärderas.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska skapa sådana samarbetsstrukturer och rutiner för informationsöverföring att övergångarna från hemmet till småbarnspedagogiken, inom småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt. Vid övergångsskedena ska man samarbeta med vårdnadshavaren och ta hänsyn till barnets bästa. Vid överföringen av information kan man använda barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument som beskriver barnets utveckling och lärande och som har samlats in under den tid barnet har deltagit i den småbarnspedagogiska verksamheten. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser följas.⁷⁵

Småbarnspedagogisk verksamhet ska ordnas så att förutsättningarna för alla barns välbefinnande, utveckling och lärande är så gynnsamma som möjligt. Barnens nyfikenhet och glädje att lära sig stimuleras, och de får stöd för sin egen utveckling. Både gruppens och barnens individuella styrkor samt behov som finns i gemenskapen beaktas då småbarnspedagogisk verksamhet ordnas.

⁷⁴ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 5 punkten

⁷⁵ Till exempel lag om småbarnspedagogik 40–42 §

Samarbete mellan småbarnspedagogikens enheter i Esbo främjar en jämlik småbarnspedagogisk verksamhet. Kontinuitet i barnets lärtig skapas genom samarbete med förskoleundervisningen och även vidare med den grundläggande utbildningen.

Då barnet byter grupp eller enhet i Esbo får barnet och vårdnadshavare information om den nya gruppens verksamhet och förfaringssätt. Barnet och vårdnadshavare erbjuds möjlighet att besöka den nya gruppen i förväg. Nödvändig information om barnet överförs i barnets plan och eventuella andra dokument i syfte att stöda den mottagande personalens beredskap att ta emot barnet och att skapa kontinuitet i verksamheten. Därför är det viktigt att resultat av den sista utvärderingen av barnets plan dokumenteras väl. Vårdnadshavarna informeras om vilken information som överförs till den nya enheten. I särskilda fall kan ett överlåtelsemöte anordnas. Den nuvarande barngruppens lärare inom småbarnspedagogik kommer överens med vårdnadshavare på förväg vilken information som överförs gällande ett enskilt barn. Vid överlåtelsemöten som gäller ett barn i behov av stöd deltar vårdnadshavare och vid behov speciallärare inom småbarnspedagogik och andra sakkunniga.

Då barnet flyttar till en annan kommun ges en kopia på barnets plan till vårdnadshavare som ansvarar för överföringen av information till den nya enheten/förskolan. Originalen sparas på enheten i enlighet med gällande bestämmelser.

2.4 Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter⁷⁶, lagen om småbarnspedagogik⁷⁷ och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁷⁸. Principerna omfattar inklusion och att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Barndomens egenvärde

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att skydda och främja barnens rätt till en god och trygg barndom. Småbarnspedagogiken bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i sin grupp.

Att växa som människa

Småbarnspedagogiken bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil. Personalen ska stödja barnens utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. Småbarnspedagogiken värdesätter bildning. Det synliggörs i det sätt på vilket var och en ser på sig själv, på andra människor, på sin omgivning och på kunskap samt i sättet och viljan att göra rätt. Personalen ska vägleda barnen

⁷⁶ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

⁷⁷ Lag om småbarnspedagogik 20 §

⁷⁸ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2007 (27/2016)

att handla i enlighet med värdegrunden och att diskutera värderingar och ideal. Ingen form av mobbning, rasism eller våld ska accepteras.

Barnets rättigheter

Barnen har rätt att uttrycka sig, sina tankar och åsikter samt bli förstådda utgående från sina egna förutsättningar att kommunicera och uttrycka sig. Varje barn har rätt till god undervisning, omsorg och uppmuntrande respons. Barnen har rätt att leka, lära sig genom lek, glädjas över sitt lärande och bilda sig en uppfattning om sig själva, sina identiteter och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt till social gemenskap och att vara en del av en grupp. Barnet har rätt att i småbarnspedagogiken få tillräckligt stöd och i rätt tid⁷⁹. Barnet har rätt att få mångsidig information, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker.⁸⁰

Likabehandling, jämlikhet och mångfald

Småbarnspedagogiken främjar det finländska samhällets demokratiska värderingar såsom likvärdighet, jämlikhet och mångfald. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina färdigheter och göra sina val oberoende av förväntningar baserade till exempel på kön, ursprung, kulturell bakgrund eller andra orsaker som gäller barnet som person. Personalen ska skapa en atmosfär som respekterar mångfald. Småbarnspedagogiken bygger på ett mångskiftande kulturarv som fortsätter att formas genom samverkan mellan barnen, deras vårdnadshavare och personalen.

Mångfald av familjer

En professionell, öppen och respektfull inställning till mångfalden av familjer och familjers olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt syn på fostran skapar förutsättningar för ett bra fostringssamarbete⁸¹. Barnens familjeidentitet och familjerelationer stöds så att varje barn får känna att den egna familjen är värdefull.

Hälsosam och hållbar livsstil

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att vägleda barnen att tillägna sig hälsosamma levnadsvanor. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter och sitt estetiska tänkande. I småbarnspedagogiken ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. Småbarnspedagogiken ska lägga grunden för ekosocial bildning, så att människan förstår att den ekologiska hållbarheten är en förutsättning för social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

Värdegrunden i småbarnspedagogiken i Esbo bygger på de värden som finns beskrivna i de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik samt på värden för Esbo stad som

⁷⁹ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

⁸⁰ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989 (59/1991)

⁸¹ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 6 punkten

stadsfullmäktige beslutat om. Inkluderande värderingar och verksamhetssätt lägger grunden till all småbarnspedagogisk verksamhet i Esbo.

Esbo är invånar- och kundorienterad. I Esbo är det viktigt att det går bra i vardagen. De bästa resurserna i Esbo är invånarna, sammanslutningarna och företagen. Aktiva invånare och partnerskap garanterar resultatrika tjänster efter invånarnas behov.

Barnen, vårdnadshavare och personal fungerar tillsammans så att varje barn har bästa möjliga förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Barn, vårdnadshavare och samarbetspartners bygger aktivt upp småbarnspedagogikens tjänster tillsammans. Barnets lärtig från småbarnspedagogik och förskolan till den grundläggande utbildningen och vidare till andra stadiet byggs upp med barnet som utgångspunkt.

Personalen i småbarnspedagogiken är initiativtagande i att bygga upp samarbete med vårdnadshavarna. Med vårdnadshavarna diskuteras regelbundet om barnens utveckling och lärande. Barnen är aktiva aktörer och också med dem diskuteras verksamheten och lärande.

Esbo är en ansvarig föregångare. Esbo är fördomsfri, kreativ och öppen, ifrågasätter det rådande och har mod att göra saker annorlunda. Esbo utnyttjar forskning och internationell erfarenhet, utför försök och tål också att dessa misslyckas. Utvecklingen av Esbo är socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar.

Vi är fördomsfria, kreativa och öppna för nya förfaringsätt. Vi använder forskningsresultat och erfarenheter av utvecklingsprojekt för att utveckla verksamheten. Vi undersöker och utvecklar aktivt vår egen verksamhet och lär oss av varandra. Vi vill utnyttja innovativa arbetsätt och redskap.

Social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet är både ett mål för fostran och en princip som styr all verksamhet. Barnen handleds att göra val ur ett hållbart perspektiv.

Barnen ses som aktiva och kompetenta individer som har lust och förmåga att fungera i interaktion med andra. Personalen söker tillsammans med barnen för dem naturliga sätt att fungera och lära sig samt utvecklar sitt eget kunnande att motsvara dessa.

Esbo är rättvis. Vi handlar öppet, rättvist, jämlikt, jämställt, humant och tolerant.

I småbarnspedagogiken bemöts alla med respekt. I gemenskapen skapas en gemensam uppfattning om respektfullt bemötande. Genom att vara rättvisa och positiva fungerar de vuxna som goda förebilder för barnen.

Alla barn och deras familjer har samma rättigheter, skyldigheter och lika värde. Barnen växer och utvecklas i en psykiskt och fysiskt trygg miljö, där var och en har möjligheter att lära sig och att lyckas. Tanken om barnets bästa styr verksamheten.

Värdegrunden diskuteras regelbundet i enheten. Via diskussioner skapas en gemensam syn på hur värdegrunden tillämpas i praktiken.

2.5 Synen på lärande

Grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger på en syn på lärande, enligt vilken barnen växer, utvecklas och lär sig genom att kommunicera med andra människor och den närmaste omgivningen. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande är en helhetsbetonad process och sker överallt. Lärande inbegriper kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser, språk och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet.

Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund. Barn lär sig bäst då de mår bra och känner sig trygga. Positiva känsloupplevelser och kommunikation med andra främjar lärandet. Barngruppen och känslan av att ingå i en gemenskap är av central betydelse för barnets lärande och delaktighet. Barnen ska få handledning och stöd i sitt lärande. En målinriktad, lagom utmanande verksamhet som intresserar barnen inspirerar dem att lära sig mer. Varje barn ska få uppleva och känna glädje över att lyckas och lära sig och över sig själv som en lärande individ.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i småbarnsåldern. Leken motiverar och ger barnet glädje samtidigt som den bidrar till att barnet lär sig många nya färdigheter och tillägnar sig kunskap. I småbarnspedagogiken ska lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för barnets lärande samt för barnets helhetsmässiga utveckling och välbefinnande uppmärksammas.

Beskrivningen av synen på lärande i grunderna för planen för småbarnspedagogik kompletteras i Esbo med ett perspektiv av positiv pedagogik. Genom att identifiera och utnyttja de styrkor barnen har, förstärks barnens tro på sin egen förmåga. Uppmuntrande handledning och respons ökar barnens tro på sina egna möjligheter samt främjar intresset och viljan att lära sig.

2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

I grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger pedagogiken på en bestämd värdegrund, syn på barnet, barndomen och lärande. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal i syfte att säkerställa att barnen mår bra och lär sig. Pedagogiken synliggörs i verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i den helhet som består av fostran, undervisning och vård. Betoningen på pedagogik inom hela den småbarnspedagogiska verksamheten förutsätter pedagogisk sakkunskap

och att personalen har en gemensam syn på hur barns lärande och välbefinnande kan främjas på bästa sätt⁸².

Småbarnspedagogiken genomförs i samspel mellan personalen, barnen och omgivningen, där fostran, undervisning och vård bildar en enhetlig helhet. Dessa tre dimensioner kan granskas som separata begrepp men i den praktiska verksamheten hänger de ihop. Detta gör det möjligt att utgå från ett helhetsperspektiv för att främja barnets växande, utveckling och lärande. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt i verksamheten för barn i olika åldrar och i de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik.

Fostran är verksamhet genom vilken kulturella värderingar, seder och normer förmedlas, formas och förnyas. Målet med fostran är att föra kulturarvet, viktiga värderingar och traditioner vidare till nästa generation. Barnen ska handledas att forma sina egna åsikter och förhålla sig kritiskt till rådande tanke- och handlingsmönster samt att handla etiskt hållbart. Fostransuppdraget är att medvetet handleda barnen att forma sina individuella identiteter så att de lär sig förstå hur deras handlingar påverkar andra människor och sin omgivning. Barnens utveckling ska stödjas så att de lär sig agera och använda sina kunskaper även till förmån för andra.

Undervisningen grundar sig på synen på lärande som har definierats i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. Undervisningen ska stödja och utnyttja barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka. Barnens ökande kunskaper, intressen, styrkor och individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7), pedagogisk verksamhet (kapitel 4) och stöd för barnet (kapitel 5).

Vård innebär att tillgodose fysiska grundbehov och emotionell omsorg om barnet. Målet är att barnet får känna sig uppskattat, förstått och får känna gemenskap med andra människor. Ömsesidiga och respektfulla relationer och positiv beröring och närhet utgör grunden för god vård och omsorg. Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag och en del av den pedagogiska verksamheten. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.

Småbarnspedagogiken är en planerad och målinriktad helhet av fostran, undervisning och vård. Målet med denna pedagogiskt inriktade helhet är att säkerställa att barnen mår bra, lär sig och utvecklas. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt hos barn i olika åldrar och i olika småbarnspedagogikens verksamhetsformer. Deras betydelse varierar också i olika situationer. Fungerande fostringssamarbete mellan personal och barnets hem är en förutsättning för god fostran, undervisning och vård.

⁸² Lag om småbarnspedagogik 2 och 23 §

Planering och genomförande av den småbarnspedagogiska verksamheten som en målinriktad helhet beskrivs närmare i kap. 4.

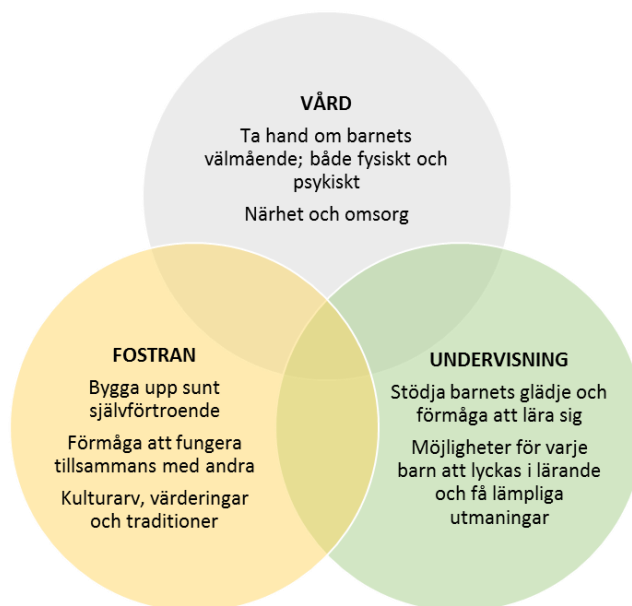

Bild 1 Sammanfattning av pedagogiskt inriktad helhet av fostran, undervisning och vård

2.7 Mångsidig kompetens

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för barnens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter och att agera på det sätt som situationen kräver. Barnens värderingar, attityder och vilja att agera påverkar barnens sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden kompetenser som överskrider och förenar olika kunskaps- och färdighetsområden. Utvecklingen av mångsidig kompetens bidrar till att barnen växer som individer och som medlemmar i sin grupp. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Målen för mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom grunderna för planen för småbarnspedagogik till läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens har varit en utgångspunkt för beredningen av detta styrdokument och de ska beaktas i de lokala planerna för småbarnspedagogik.

En kvalitativ pedagogisk verksamhet stärker barnens mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av verksamhetskulturen, hur lärmiljöerna används och hur barnens välbefinnande och lärande stöds. Målen för mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt inom fostran, undervisning och vård. Lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5 ska främja barnens mångsidiga kompetens.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs sex delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet
- digital kompetens
- förmåga att delta och påverka.

Grunden för mångsidig kompetens hos barnen läggs i tidig ålder. Mångsidig kompetens utvecklas hos barnet i småbarnspedagogiken och fortsätter systematiskt genom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen vidare i livet. Förutsättningarna för att utveckla mångsidig kompetens stärks i takt med att barnen utvecklas. Mångsidig kompetens inom småbarnspedagogiken är beskrivet utifrån sex delområden som har beröringspunkter med varandra. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo lyfts särskilt fram att utveckling av barnets språkliga färdigheter anknyter till alla områden inom mångsidig kompetens.

Bild: Kaisa Rekinen

Bild 2 Mångsidig kompetens i småbarnspedagogiken på svenska i Esbo

All verksamhet inom småbarnspedagogik ska främja mångsidig kompetens hos barnet. Att utveckla mångsidig kompetens ska därmed beaktas i planeringen, genomförandet och utvärdering av verksamheten. Personalen följer upp utvecklingen av mångsidig kompetens hos barnen. I barnets plan beaktas utveckling och utvärdering av mångsidig kompetens individuellt för varje barn.

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Därutöver definieras småbarnspedagogikens uppdrag för varje enskilt delområde.

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Den småbarnspedagogiska verksamheten ska lägga grunden för ett kreativt och kritiskt tänkande som är en förutsättning för att söka och strukturera information och skapa ny kunskap. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. I leken har barnen möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans pröva sina idéer och utforska världen. Barnens förmåga att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt deras ålder och utveckling. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna gläder sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden och att hitta lösningar i olika situationer. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. En tillräcklig fysisk aktivitet dagligen stöder barnens förmåga att tänka och lära sig. Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten (kapitel 4.2) och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iaktta sitt lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Barnen växer i en värld som kännetecknas av kulturell, språklig och åskådningmässig mångfald, vilket ger de sociala färdigheterna, kommunikationsfärdigheterna och den kulturella kompetensen ökad betydelse. Kulturell och kommunikativ kompetens kännetecknas av förmåga att lyssna, identifiera och förstå olika synsätt samt förmåga att reflektera över sina egna värderingar och attityder. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för människans identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med människor som har en annan kulturell och åskådningmässig bakgrund förutsätter att man förstår och uppskattar sin egen och andras kulturella och åskådningmässiga bakgrund. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att främja barnens kulturella och kommunikativa kompetens.

Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta andra människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen. Personalen ska handleda barnen att vara vänliga och att uppföra sig väl mot andra. En verksamhet som baserar sig på samarbete skapar möjligheter att öva sig i att kommunicera och uttrycka sig i olika situationer och med olika människor. Personalen ska tillsammans med barnen öva att sätta sig in i andras situationer, lära sig att granska företeelser ur olika perspektiv samt att lösa konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. På så sätt stärks barnens sociala färdigheter. Barnen ska få stöd i att forma sina kulturella identiteter.

De upplevelser av och kunskaper om kulturarvet som barnet får i småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att tillägna sig, använda och förändra kulturen. Till exempel lekar, måltider och fester ger goda möjligheter att dela erfarenheter om olika traditioner och vanor. Barnen ska stödjas i att utveckla en positiv inställning till mångfald.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande, säkerhet och trygghet samt att handleda dem att göra val som överensstämmer med en hållbar livsstil. Småbarnspedagogiken ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

Barnen ska stödjas att gradvis bli mera självständiga. Barnen ska få hjälp och de ska uppmuntras att be om hjälp vid behov. Barnen ska få träna olika färdigheter, till exempel att klä på sig, äta och sköta sin personliga hygien och ta hand om sina egna saker. Barnen ska vägledas att handla ansvarsfullt och tryggt i lärmiljöerna såsom i naturen och i trafiken. Personalen ska tillsammans med barnen diskutera frågor som främjar deras välbefinnande, till exempel betydelsen av vila, kost, fysisk aktivitet och psykisk hälsa. Barnen ska få hjälp i att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå och sätta ord på känslor. Barnen ska också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet.

Multilitteracitet

Multilitteracitet behövs i barnens och familjernas vardag, för samverkan och för delaktighet i samhället. Multilitteracitet främjar en jämlik fostran och utbildning. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja dessa färdigheter.

Multilitteracitet är en central grundläggande färdighet som behövs för att förstå mångfalden av kulturella meddelanden och den omgivande världen samt för kommunikation. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. Multilitteracitet är nära kopplat till förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska tillsammans med barnen namnge olika företeelser och föremål och lära sig olika begrepp. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer, även digitala. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn.

Digital kompetens

Digitalisering är en del av samhället som barnet växer upp i. Digital kompetens behövs för kommunikationen mellan människor, för delaktigheten i samhället och för lärandet. Att stärka den digitala kompetensen främjar en jämlik utbildning för barnen. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att i samarbete med hemmen stödja barnens förståelse för digitalisering.

Personalen ska tillsammans med barnen utforska och observera digitaliseringens roll i vardagslivet. Digitala verktyg, applikationer och miljöer ska användas för dokumentation och i samband med att barnen leker, samverkar, spelar, undersöker, rör på sig samt upplever och producerar konst. Då barnen ges möjligheter att självständigt och tillsammans med andra barn öva och pröva på samt producera innehåll med hjälp av digitala verktyg främjas deras kreativa tänkande, samarbetsförmåga och multilitteracitet. Personalen ska handleda barnen i att fungera i digitala miljöer på ett mångsidigt, ansvarsfullt och tryggt sätt.

Centralt i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo inom kompetensområdet digital kompetens är att säkra barnens utveckling av för framtiden viktiga kompetenser som berör digitalisering. Genom kreativ, skapande och utforskande lek främjas barnens digitala kompetens, programmeringskunnande och medieläskunnighet på ett tryggt och åldersanpassat sätt.

Förmåga att delta och påverka

Förmåga att delta och påverka på ett aktivt och ansvarsfullt sätt lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. Inom småbarnspedagogiken respekterar man dessa centrala demokratiska principer. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens växande förmåga att delta och påverka samt att uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och bemöta deras initiativ stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska planera, genomföra och utvärdera verksamheten tillsammans med personalen. Barnen lär sig då samtidigt att kommunicera och att förstå betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och tillit. Personalen ska se till att varje barn har möjlighet att delta och påverka. Genom att delta och påverka utvecklas barnens uppfattning om sig själva, deras självförtroende ökar och deras sociala färdigheter utvecklas.

Enhetens egna anteckningar, kap 2

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten.

Skriv text här.

3. Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Anordnaren av småbarnspedagogik och de personer som leder småbarnspedagogiken ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen inom de olika verksamhetsformerna och enheterna inom småbarnspedagogiken. Utgångspunkten för utvecklingen av verksamhetskulturen är en inkluderande småbarnspedagogik där varje barn kan agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte.

Inom småbarnspedagogiken ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt inkluderande principer, och inklusionen anknyter på ett övergripande sätt till genomförandet av den pedagogiska verksamheten⁸³. En inkluderande verksamhetskultur främjar barnens delaktighet och lärandet och tillgodoser de olika behoven hos varje barn. Varje barn har rätt att vara en del av gruppen, delta i den gemensamma verksamheten och nå sin fulla potential med hjälp av sina egna styrkor och positiva lärupplevelser tillsammans med de övriga barnen i gruppen. Barnen ska erbjudas lämpliga utmaningar för lärandet, och de ska få det stöd de behöver (kapitel 5). Lärmiljöerna ska utvärderas och utvecklas tillsammans med barnen så att de lämpar sig för dem.

⁸³ RP 148/2021 rd, s. 32

En förutsättning för att genomföra inkluderande småbarnspedagogik är högklassig pedagogisk och specialpedagogisk kompetens och verksamhet, omsorg för barnens välbefinnande och att personalen förbinder sig till de inkluderande principerna. För att genomföra en inkluderande verksamhetskultur krävs också ledning och utveckling av inkluderingen och utvärdering av hur inkluderingen genomförs.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i den småbarnspedagogiska verksamheten. Den har stor betydelse för hur småbarnspedagogiken genomförs och för hur målen uppnås. En verksamhetskultur som stöder målen för det småbarnspedagogiska arbetet skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet inom småbarnspedagogiken är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och principerna för inkludering. Det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet (kapitel 4.1).

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stöder förverkligandet av målen för småbarnspedagogiken. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar småbarnspedagogik ska man i första hand se till barnets bästa. I fråga om ett enskilt barn, en barngrupp och barn i allmänhet ska barnets bästa beaktas separat i varje fall och situation.⁸⁴

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidéen och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma

⁸⁴ Lag om småbarnspedagogik 4 § och RP 40/2018 rd, s. 85

arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas. Barnen och vårdnadshavarna ska vara med och utveckla och utvärdera verksamhetskulturen.

Alla i personalen ska främja en verksamhetskultur i enlighet med riktlinjerna i den lokala planen för småbarnspedagogik. Verksamhetskulturen byggs upp så att den konsekvent stöder förverkligandet av en pedagogiskt inriktad helhet av fostran, undervisning och vård. Verksamhetskulturen ska vara sådan att den främjar inklusion, dialog, samarbete, gemensamt ansvarstagande och delaktighet mellan alla som är del av vardagen i den småbarnspedagogiska verksamheten. Dagliga möten karaktäriseras av ömsesidig respekt för och vänligt bemötande av varandra. Varje medlem i gemenskapen har rätt till att aktivt delta i den gemensamma verksamheten utgående från sina egna förutsättningar. Gemenskapens mångfald ses som en styrka.

Verksamheten planeras och genomförs så att den beaktar varje barns unika behov, styrkor och intressen samt ger varje barn upplevelsen av att vara en värdefull och likvärdig del av gruppen. Personalen stöder och uppmuntrar barnen att vara delaktiga i verksamheten och säkerställer att varje barn dagligen får positiva lärupplevelser tillsammans med de andra barnen.

Alla som arbetar i enheten bär ansvar för barnens fostran, undervisning och vård samt förbinder sig till att arbeta i enlighet med inkluderande principer. Tillsammans i enheten funderar man över vilka värderingar, attityder och föreställningar som finns i enheten och hur dessa främjar utvecklingen av en inkluderande verksamhetskultur. Det är viktigt att varje medlem i gemenskapen är medveten om hur egna värderingar, attityder och handlingar påverkar den gemensamma verksamhetskulturen.

Under ledning av ledaren för småbarnspedagogik diskuterar och utvärderar personalen i småbarnspedagogiken verksamhetskulturen i den egna enheten. Tillsammans skapas en gemensam syn och förståelse om hurdan verksamhetskulturen är, hur inkluderande småbarnspedagogik förverkligas i den egna gruppen och enheten samt mot vilken riktning verksamhetskulturen kan utvecklas för att bättre stöda förverkligande av målen för småbarnspedagogik.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Småbarnspedagogiken bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar till att främja lärande.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetsätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Till verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken hör personalens interna samarbete och kommunikationen med vårdnadshavarna och närmiljön. Medlemmarna i gemenskapen ska respektera varandra och uppskatta samarbete. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen. Personalen ska stödja barnen att utveckla kamratrelationer och värna om vänskap. I en trygg gemenskap tar man itu med konflikter och man lär sig att lösa dem konstruktivt.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling⁸⁵ och jämställdhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetsätt och strukturer som främjar delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Sensitivt bemötande och en känsla av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnens delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person⁸⁶. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, handikapp, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Småbarnspedagogiken ska vara genussensitiv. Personalen ska uppmuntra barnen att göra val

⁸⁵ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 6 punkten

⁸⁶ Diskrimineringslag 7 och 8 § (1325/2014)

oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämlikt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stöder utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Barnen är delaktiga i alla situationer i vardagen. Barnets förmåga att delta och påverka är en del av den mångsidiga kompetensen hos barnen och utvecklingen av denna förmåga stöds i småbarnspedagogiken. Speciell uppmärksamhet ska fästas vid barnens möjligheter att påverka det egna arbetet, den pedagogiska verksamheten, arbetssätt och lärmiljön. Barnen deltar utgående från egna förutsättningar i planering och utvärdering av den dagliga verksamheten men också gällande sitt eget lärande. Barnens egen självvärdering stöder barnen i att börja iaktta sitt beteende, sitt arbete och sitt lärande. Samtidigt övar barnet på att strukturera och planera sitt arbete. Barnen ska också tillsammans med personalen utvärdera hur väl de lyckats i sina gemensamma uppgifter.

Barnens tidigare erfarenheter, intressen och idéer är utgångspunkten då verksamheten planeras. Personalens ansvar är att beakta att alla barn är delaktiga och har möjlighet att påverka frågor som gäller dem och verksamheten. Inom givna ramar ges barnet möjlighet att göra egna val och uppleva vad det innebär att vara delaktig i gemensamt beslutsfattande. Genom att främja delaktighet i verksamheten övar barnet sig på att lyssna och samarbeta med andra, kompromissa och ta hänsyn till andra. Att upptäcka att den egna åsikten är viktig är centralt för barnets känsla av delaktighet. Att barnet har en känsla av delaktighet innebär också att barnet blir bekräftat och känner sig inkluderad i gemenskapen.

Bild 3 Delaktighet i småbarnspedagogiken

Begreppet likabehandling innebär att alla människor har samma värde och behandlas jämlikt. Alla barn ska bekräftas för den de är, och inte för vad de gör, hur de ser ut eller vilket kön, kultur eller

grupp de tillhör. Barnet ges möjligheter att utveckla sin egen, unika personlighet. Genom att bekräfta barnet som den person det är, stärks barnets självkänsla och den egna identiteten.

Med begreppet jämställdhet syftar man till jämlikhet mellan könen. Inom småbarnspedagogiken ges alla barn samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Det handlar om att låta barnet utforska, pröva och utvecklas till sin fulla potential. Barnet ska få hjälp med att utveckla en god självkänsla och begränsas inte av förväntningar om hur man ska vara som flicka eller pojke.

Att arbeta med likabehandling och jämställdhet i småbarnspedagogiken innebär att synliggöra och bli medveten om eventuella rådande normer. Personalen ska stanna upp och fundera på sina egna uppfattningar och fördomar om t.ex. könsrolls beteende. Personalen arbetar med att skaffa kunskap, att känna igen olika attityder och ta i bruk olika pedagogiska metoder som främjar likabehandling och jämställdhet. Främjande av likabehandling och jämställdhet beaktas också i samarbetet med vårdnadshavare.

Förfaringssätt för att främja likabehandling och jämställdhet beskrivs närmare i planen om likabehandling och jämställdhet.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Småbarnspedagogiken är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Det mångskiftande kulturarvet och nationalspråken samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Det förutsätter att personalen har kunskap om kulturer och åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

I all verksamhet ska personalen ständigt iakttä sitt eget språkbruk och aktivt arbeta med att fungera som en god språklig modell för barnet. Som stöd för kommunikation och förståelse används mångsidigt olika metoder och verktyg, t.ex. bilder och tecken som stöd.

Småbarnspedagogiken är en mångkulturell miljö där både barn och vuxna har olika bakgrunder. Personalen närmar sig mångkulturalitet utgående från sin egen kultur. Därför är det viktigt att vara medveten om hur den egna bakgrunden och de egna kulturella värderingarna påverkar tänkandet

och agerandet. Genom att vara medveten om sina egna värderingar ökar även förståelsen för andra kulturer och åskådningar. Också i det här fallet fungerar personalen som en förebild för barnet.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts inom småbarnspedagogiken. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

Inom småbarnspedagogiken ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier⁸⁷. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I fall av trakasserier, mobbning eller våld diskuterar personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten inom småbarnspedagogiken förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas inom småbarnspedagogiken.

I småbarnspedagogiken följs *Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren 2016: Glädje, lek och gemensamma aktiviteter* (UKM 2016:21) och i verksamheten betonas betydelsen av rörelse för barnets utveckling och lärande.

Inom småbarnspedagogiken övar barnen sociala färdigheter, självreglering, att reglera känslor samt att fungera i interaktion med andra. Inom varje barngrupp väljs en metod som stöder personalen i att målmedvetet utveckla dessa färdigheter. Målmedveten utveckling av barnens sociala färdigheter kräver att hela personalen förbinder sig till att följa den valda metoden, delar samma värdegrund samt följer gemensamma överenskommelserna om regler och riktlinjer. Personalens uppgift är att observera och stöda interaktionen och leken samt gruppdynamiken i barngruppen. Personalen är aktivt närvarande i alla situationer och fungerar som förebild för barnen gällande positivt samspel med andra människor. För att förebygga mobbning, trakasseri och våld behövs därutöver en positiv och uppmuntrande verksamhetskultur där barnen får beröm och personalen ser det goda i barnen. Ett fungerande samarbete med vårdnadshavarna främjar det förebyggande

⁸⁷ Lag om småbarnspedagogik 10 §

arbetet och underlättar vid behov utredning av mobbning, trakasseri och våld. En noggrannare beskrivning om hur personalen ingriper vid mobbning, våld och trakasseri och hur de följer upp att åtgärderna genomförs finns i "Säkerhetsanvisningar för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen".

Hållbar utveckling är både mål för fostran samt ett förfaringsätt inom småbarnspedagogiken. Att främja hållbar utveckling genomsyrar hela småbarnspedagogikens verksamhet. Fostran till en hållbar livsstil har som målsättning att skapa grund för ett hälsosamt, tryggt och rättvist liv, även för kommande generationer. I småbarnspedagogiken sätts grund för ekosocialmedvetenhet, vilket innebär förståelse av att det finns ett samband mellan människans välmående, ekonomi och miljö. För barn i småbarnspedagogiken ska fostran till en hållbar livsstil förverkligas på ett sätt som beaktar ålder och utvecklingsnivå. I småbarnspedagogiken handlar detta om mycket konkreta saker t.ex. som att bry sig om sina vänner, bekanta sig med sin närmiljö och öva hållbara vardagsrutiner.

3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, inkluderande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg samt tillgänglig⁸⁸. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stöder barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för småbarnspedagogiken kan uppnås och så att de stöder barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt riktlinjerna för småbarnspedagogisk verksamhet (kapitel 4). I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och kommunikationen. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en barncentrerad verksamhet.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av inbördes respekt och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor

⁸⁸ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 2 punkten och 10 §

och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för den småbarnspedagogiska verksamheten. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska i tillräcklig omfattning ha tillgång till och få använda mångsidiga, pedagogiska och säkra lek- och aktivitetsredskap som är lämpliga för deras ålder. Redskapen ska anpassas till barnens individuella behov av stöd och intresseområden. Teknologin är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. Digitala verktyg, applikationer och miljöer ska användas på ett ändamålsenligt sätt inom småbarnspedagogiken. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer samt fysiska och virtuella besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, konserter, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

Lärmiljöerna är föränderliga och de möjliggör verksamhet av olika slag, både enskilt och i grupp. Lärmiljöerna ska beakta varje barns intressen och behov samt de fysiska möjligheter som enheten och dess närmiljö har. Med hjälp av virtuella och digitala lösningar samt samarbete med olika aktörer är det möjligt att utvidga lärmiljöerna. Digitala verktyg, applikationer och miljöer används som en naturlig del av den pedagogiska verksamheten.

Lärmiljöerna består även av den lokala kulturen, naturen och hembygden, och har inslag som stöder barnens språkutveckling. Lärmiljöerna, däribland material och olika redskap, är tillgängliga för alla barn. Barnen deltar i att planera och att utforma lärmiljöer också i praktiken.

3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken

Genom samarbete ska man främja målen för den småbarnspedagogiska verksamheten samt en pedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Anordnarna av småbarnspedagogik bär ansvaret för att samarbetet genomförs och är systematiskt⁸⁹.

Personalen inom småbarnspedagogiken samt övriga sakkunniga, som samarbetar med barnen och deras vårdnadshavare, bildar ett mångprofessionellt fostringsarbete. Det innebär att vars och ens kunskaper och erfarenheter förenas för att skapa de bästa förutsättningarna för att främja välmående, utveckling och lärande.

⁸⁹ Lag om småbarnspedagogik 7 §

Inom småbarnspedagogiken arbetar personer med olika yrkesroller. Uppgifter och ansvar i arbetet varierar mellan de olika yrkesgrupperna, men alla som arbetar i småbarnspedagogiken har ansvar för alla barn i gemenskapen och ska värna om barnens välbefinnande. Detta förverkligas genom att personalen följer upp och utvärderar barnens utveckling och lärande i hela enheten, i enskilda grupper samt hos det enskilda barnet. Ett fungerande samarbete förutsätter att alla tar sitt ansvar och är medvetna om sin roll i samarbetet.

De personer som jobbar inom enheten bildar en gemenskap. För att skapa en gemensam förståelse om småbarnspedagogikens mål och hur planen för småbarnspedagogik implementeras i vardagen deltar alla i personalen i pedagogiska diskussioner i enheten. Inom enheten skapas en gemensam förståelse om hur den dagliga verksamheten byggs upp i hela enheten och i barngrupperna, samt hur personalen ska arbeta tillsammans för en fungerande vardag.

Under ledning av ledaren inom småbarnspedagogik utvärderas och utvecklas enhetens verksamhet och verksamhetskultur samt klargörs allas grunduppgifter och strukturerna för samarbete inom enheten och med andra samarbetspartners. Professionalitet genomsyrar allas sätt att arbeta. Vars och ens kunskap används då verksamhet planeras och förverkligas.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken⁹⁰. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

När det gäller det fostrande arbetet ska värderingar, mål och ansvar diskuteras såväl inom personalen som med vårdnadshavarna. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. Vid behov ska en tolk användas under diskussionerna för att säkerställa att alla parter blir förstådda⁹¹.

Samarbetet kan ha olika syften och se olika ut under barnets tid inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är viktigt att personalen och vårdnadshavarna utbyter information om barnets dagliga upplevelser. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet.

Samarbetet med vårdnadshavarna är särskilt viktigt vid övergångsskedena, till exempel då barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid övergångar inom småbarnspedagogiken, då ett barn byter daghem eller då barnet börjar i förskoleundervisningen. Den gemensamma diskussionen är särskilt viktig då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas (kapitel 1.3) och samarbetet med vårdnadshavaren betonas också då stödet för barnet planeras och genomförs (kapitel 5). En förtroendefull atmosfär skapar förutsättningar för samarbete mellan vårdnadshavaren och

⁹⁰ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 10 punkten

⁹¹ Språklag 18 § (423/2003) och utlänningslag 203 § (301/2014)

personalen också i utmanande situationer, till exempel då det finns anledning till oro om barnets välbefinnande.

Barnens vårdnadshavare ska ges möjligheter att delta i planeringen och utvecklingen av målen för den småbarnspedagogiska verksamheten och det fostrande arbetet tillsammans med personalen och barnen. Informations- och kommunikationsteknik används i samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet kan också främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stöder personalen i deras arbete.

Vårdnadshavarna har i första hand ansvar för barnets fostran. De känner sitt barn bäst. Personalens roll är att stöda vårdnadshavarna i fostringsuppgiften med sin professionalitet och sina insikter i barnets fostran. Alla i personalen ansvarar för att skapa och upprätthålla en god fostrande gemenskap. Öppenhet, ömsesidigt förtroende och respekt är grunden för ett konstruktivt samarbete. Vårdnadshavares delaktighet i småbarnspedagogiken möjliggörs genom att personalen är lyhörd för vårdnadshavares tankar och åsikter. Ett bra fostringssamarbete gynnar även barnets delaktighet och trygghet.

Personalen ansvarar för utveckling av samarbetet med vårdnadshavare. Utöver befintliga strukturer för samarbetet utvecklar personalen nya samarbetsformer som stödjer dialogen med hemmet. Personalen diskuterar med vårdnadshavare hur samarbetet ska organiseras på ett sätt som båda parterna är överens om.

Personalen och vårdnadshavare diskuterar regelbundet om barnets dagliga upplevelser, barnets utveckling och lärande. Fungerande kommunikation i form av daglig kontakt, telefonsamtal, samtal kring barnets plan, föräldrakvällar och olika evenemang är en naturlig del av vardagen. Kommunikationen med vårdnadshavarna sker både muntligt och skriftligt. Vårdnadshavarna ska få information om verksamhetens pedagogiska innehåll, t.ex. i form av vecko-/månadsbrev, föräldrakvällar och samtal samt om förfaringssätten kring anordnandet av stöd för barnet vid behov. Ifall personalen saknar gemensamt språk med vårdnadshavare, kan tolk användas som hjälp i diskussioner om barnet (t.ex. då barnets ska inleda i småbarnspedagogisk verksamhet, barnets plan), men även non-verbal kommunikation, bilder och digitala hjälpmedel kan användas som stöd.

I samband med diskussionen om barnets plan informeras vårdnadshavare om hur uppgifter som gäller det egna barnet hanteras, hur information erhålls och överförs, samt om frågor i anslutning till sekretess. Vid eventuella meningsskiljaktigheter mellan personal och vårdnadshavare diskuteras ärendet mellan de parter som är berörda. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument finns tillgängliga på undervisningsspråket.

Gemensamma riktlinjer för samarbete då barnet inleder i småbarnspedagogisk verksamhet

Målet för samarbete när ett barn inleder i småbarnspedagogisk verksamhet kan ses ur tre olika perspektiv:

1. Barnets perspektiv: målet är att barnet bekantar sig med personalen och de andra barnen samt byggnaden, gården, rutiner och verksamheten för att öka barnets känsla av trygghet.
2. Vårdnadshavarnas perspektiv: målet är att barnets vårdnadshavare blir bekanta med personalen, har möjlighet att berätta om sitt barn och diskutera om olika arrangemang samt lär känna vad som händer under dagen. Barnets vårdnadshavare får svar på sina frågor och kan känna sig trygga med att lämna sitt barn i vårdplatsen.
3. Personalens perspektiv: målet är att personalen lär känna barnet och vårdnadshavare samt att det skapas en dialog mellan vårdnadshavare och personal. Personalen har tid att svara på vårdnadshavares frågor samt möjlighet att se hur barnets vårdnadshavare fungerar med sitt barn i olika situationer. Personalen får information av vårdnadshavare för att kunna planera småbarnspedagogisk verksamhet ändamålsenligt för barnet.

Personalen ansvarar för att varje barn och barnets vårdnadshavare får en god introduktion i den småbarnspedagogiska verksamheten och vårdplatsen, s.k. mjuklandning i verksamheten. Då vårdnadshavarna första gången besöker vårdplatsen görs en överenskommelse om hur bekantningsperioden genomförs. Om ett besök inte är möjligt kommer personalen överens med barnets vårdnadshavare om bekantning i verksamheten på ett annat sätt. För bekantning rekommenderas en period på ca 1–2 veckor. Speciellt barn under 3 år kan behöva en längre bekantningsperiod. Perioden byggs upp enligt barnets och vårdnadshavares behov samt utgår ifrån helhetssituationen på vårdplatsen.

För att personalen ska få kunskap om och förutsättningar för att uppmärksamma barnets individuella behov förs grundläggande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets vanor, trivsel, utveckling och lärande under den första tiden då barnet vistas på enheten. Enheten utser för varje barn en person som ansvarar för bekantningsperiodens förverkligande och sköter den huvudsakliga kontakten med barnets vårdnadshavare under bekantningsperioden.

Barnet deltar i gruppens verksamhet under bekantningsperioden, men det är huvudsakligen barnets vårdnadshavare som tar hand om sitt barn. Det är först när barnets vårdnadshavare inte är närvarande som personalen tar över ansvaret.

Som stöd för samarbetet vid inledande av den småbarnspedagogiska verksamheten finns gemensamma dokument som barnets vårdnadshavare ska fylla i. Personalen på barnets blivande vårdplats ansvarar för att vårdnadshavarna får dessa dokument och går igenom de ifyllda dokumenten tillsammans med dem.

Varje enhet definierar närmare principer för då barn inleder småbarnspedagogik och gör överenskommelser om arbetsfördelning.

Samarbete med olika aktörer

Syftet med samarbetet är att försäkra sig om att genomföra och utveckla småbarnspedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommuner som anordnar småbarnspedagogik bedriva sektorsövergripande samarbete samt skapa de samarbetsstrukturer som behövs⁹². En privat serviceproducent ska efter behov bedriva sektorsövergripande samarbete⁹³.

Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med inom småbarnspedagogiken. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för övrig undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stöder verksamhetens mål. Andra samarbetspartner inom småbarnspedagogiken är till exempel organisationer, livsåskådningssamfund såsom församlingar, polisen samt kost- och städservice.

Det är viktigt att samarbeta och att utveckla samarbetet mellan kommunens småbarnspedagogiska verksamhet och de privata serviceproducenterna som erbjuder småbarnspedagogik inom kommunen samt mellan kommunerna. Anordnarna av småbarnspedagogik kan utveckla sin verksamhet i samarbete med högskolor, läroanstalter, forskningsinstitut och myndigheter.

Inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska man också samarbeta med barnrådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. I den omfattande hälsoundersökningen ingår, med vårdnadshavarens skriftliga samtycke, personalens bedömning av hur ett barn under skolåldern klarar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten. Personalens bedömning är en viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga växande, utveckling och välbefinnande och vid tidig identifiering av barnets behov av stöd i ett sektorsövergripande samarbete.⁹⁴

Verksamheten inom småbarnspedagogiken präglas av ett mångsidigt och målmedvetet sektorsövergripande samarbete med olika externa aktörer. Samarbete med olika aktörer utvecklas i enlighet med småbarnspedagogikens uppdrag och mål för att främja barnens utveckling och lärande. I samarbetet beaktas en fungerande informationsgång. Samarbetet med olika aktörer utvärderas och utvecklas i samarbetsnätverken. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo betonas även ett mångsidigt internt samarbete.

Samarbete med andra aktörer ifråga om stöd för barnet beskrivs i kap. 5.2.

I situationer där barnets utveckling och lärande kan äventyras på grund av omständigheter i uppväxtmiljön, samarbetar personalen med barnskyddsmyndigheter eller polisen för att barnet kan

⁹² Lag om småbarnspedagogik 7 och 22 §

⁹³ Lag om småbarnspedagogik 7 §

⁹⁴ Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 7, 9 och 13 § (338/2011) samt lag om småbarnspedagogik 7 §

få det stöd hen behöver. Skyldigheten att göra barnskyddsanmälan i enlighet med barnskyddslagen gäller hela personalen i enheten.

Enhetsens egna anteckningar, kap 3

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten.

Skriv text här.

4. Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens (figur 1). Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen ska komplettera varandra. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska genomsyra den helhet som består av fostran, undervisning och vård.

Figur 1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

En målinriktad och inkluderande verksamhet utgår från värdegrunden (kapitel 2.4), synen på lärande (kapitel 2.5), en verksamhetskultur som stöder värdegrunden och synen på lärande (kapitel 3) samt mångsidiga lärmiljöer (kapitel 3.2), samarbete (kapitel 3.3), arbetssätt (kapitel 4.3) och stöd för barnet (kapitel 5). Barnens intressen och behov samt viktiga aspekter som anknyter till barnens uppväxtmiljö ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten. En annan utgångspunkt är lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling (kapitel 4.2 och 7). Planeringen av verksamheten ska även styras av målen för mångsidig kompetens (kapitel 2.7).

Mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten ska preciseras i de lokala planerna för småbarnspedagogik. Vid preciseringen av målen ska man ta hänsyn till de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken, personalstrukturen och andra särdrag. Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik (kapitel 1.3) ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten i barngruppen. Den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen ska bilda en kontinuerlig helhet som är meningsfull för barnet och ger barnet möjlighet till framsteg i sitt lärande.

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken är helhetsskapande och kombinerar och tillämpar lärområden. God fostran, undervisning och vård genomförs som en målinriktad, inkluderande, ändamålsenlig och helhetsmässig pedagogisk verksamhet vars syfte är att främja barnens utveckling, lärande och välbefinnande. Utgående ifrån en gemensam förståelse av värdegrunden, synen på lärande och verksamhetskulturen arbetar personalen inom enheten tillsammans med barnen, vårdnadshavare och med andra samarbetspartners för att skapa och omforma lärmiljöer och välja arbetssätt för att målen för småbarnspedagogiken ska uppnås. Den pedagogiska verksamheten utgår ifrån barnens intressen och behov samt bygger på de erfarenheter och kunskaper barnet redan har. Lärområdena ger ramar för hurdana erfarenheter, situationer och miljöer som ska erbjudas i verksamheten. Verksamheten planeras och genomförs även så att utveckling av mångsidig kompetens beaktas. I den pedagogiska verksamheten får barnen lära sig, uppleva, agera, delta, leka, röra på sig, upptäcka och uttrycka sig. För att garantera kvalitativ småbarnspedagogisk verksamhet dokumenteras, utvärderas och utvecklas verksamheten systematiskt och kontinuerligt.

4.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är en kontinuerlig process där observationer, dokument och en gemensam tolkning av dessa skapar förståelse för den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen möjliggör att barnen och vårdnadshavarna kan delta i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Med hjälp av enskilda dokument, till exempel fotografier, teckningar eller personalens observationer, kan man tillsammans med barnen iaktta barnens utveckling och lärande. Barnens kunskaper och

färdigheter, intressen och behov blir synliga genom den pedagogiska dokumentationen och ska utgöra grunden för planeringen av verksamheten.

Målet med en systematisk dokumentation är att personalen ska lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan samt förstå på vilket sätt personalen och barnen i gruppen kommunicerar med varandra. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetsätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Barnets plan för småbarnspedagogik är en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen (kapitel 1.3). Systematisk dokumentation behövs också då man bedömer barnets behov av stöd (kapitel 5).

Dokumentation som har samlats in under en längre tid är en viktig del av utvärderingen av den pedagogiska verksamheten, personalens självvärdering av verksamheten (kapitel 7.1) samt utvecklingen av verksamhetskul turen.

Pedagogisk dokumentation är en process där personalen målmedvetet observerar och dokumenterar sina observationer om barnen och barngruppen i olika situationer och från olika perspektiv. Dokumentationen används sedan för att följa upp barnets utveckling och lärande samt som stöd för att anpassa och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten så att den främjar barnens lärande, utveckling och välbefinnande samt möter barnens intressen och behov. Pedagogisk dokumentation utgör även en viktig metod för att bedöma barnens eventuella behov av stöd.

I den pedagogiska dokumentationen används mångsidiga metoder som t.ex. personalens anteckningar och iakttagelser av barnet, diskussioner med barnet och vårdnadshavare, barnets egna produkter, foton, filmer, språkliga observationsscheman, barnets självvärdering samt barnets plan. Även barnens egna erfarenheter, tankar och idéer dokumenteras. Dokumentationen av observationer och iakttagelser kring barnets utveckling och lärande används som grund för reflektion och stöder personalen att lära känna det enskilda barnet samt att förstå hur barngruppen fungerar. Personalen planerar tillsammans hur observationsstunder och spontana iakttagelser dokumenteras samt kommer överens om hur dokumentationen sparas och används.

Personalen observerar barnets språk för att kunna stödja barnets individuella språkliga utveckling i verksamheten. I småbarnspedagogiken i Esbo används det språkliga observationsschemat för alla barn. Det språkliga observationsschemat används som stöd i uppgörande av barnets plan och i planering av verksamheten.

Dokumentation som systematiskt samlats in under längre tid är även en viktig del av barnets självvärdering. Dokumentationen som gjorts under lärprocessen används för att synliggöra lärandet. Personalen ger respons och diskuterar med barnet i olika skeden av lärprocessen för att göra barnet medvetet om sitt eget lärande och hjälpa barnet att utveckla en positiv uppfattning om sig själv som en lärande individ. I självvärderingen används metoder som lämpar sig för barnet, utgående ifrån barnets kunskaper och förutsättningar. Självvärderingsförmågan, som småningom utvecklas under barnens lärtig, utgör en del av förmågan att lära sig lära. Barnen kan med hjälp av den pedagogiska dokumentationen tillsammans med personalen utvärdera hur väl de lyckats i sina gemensamma

uppgifter och reflektera över vad de lärt sig. Dokumentationen används också som grund för diskussioner med vårdnadshavare om barnets utveckling och lärande.

4.3 Mångsidiga arbetsätt

Småbarnspedagogikens uppdrag och mål samt barnens ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetsätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetsätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst. Digitala verktyg, applikationer och miljöer ska utnyttjas i verksamheten. Arbetsätten ska vara mångsidiga och de ska vara både verktyg och föremål för lärandet. Därför är det viktigt att personalen handleder barnen att pröva och använda olika arbetsätt både i mindre och större grupper och självständigt. Barnen ska uppmuntras att fråga och fundera samt att dra slutsatser och lösa problem tillsammans.

Personalen förutsätts ha yrkeskompetens och sensitivitet att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat förmåga att lägga märke till barnens initiativ och känslotillstånd samt att förändra och anpassa sitt agerande enligt det. Barns initiativ kan vara kroppsliga och non-verbala, vilket förutsätter sensitiv närvaro av personalen och en god kännedom om barnen för att personalen ska kunna förstå och bemöta barnens initiativ.

Barnen ska delta i planeringen och valet av arbetsätt enligt sina förutsättningar. De ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och hela kroppen och att pröva olika arbetsätt. En variation av arbetsätt ger barn i olika åldrar och barn som lär sig på olika sätt möjlighet att uppleva att de lyckas. Mångsidiga arbetsätt förutsätter mångsidiga lärmiljöer. Personalens och barnens kompetens ska tas till vara då man använder sig av olika arbetsätt och då man tillsammans prövar och utvecklar nya arbetsätt.

Den pedagogiska verksamheten i småbarnspedagogiken är helhetsskapande. Leken och andra arbetsätt som är upplevelsebaserade och aktiverande betonas. Arbetsätten upprätthåller barnens upptäckarglädje och nyfikenhet.

Arbetsätt väljs utgående ifrån barnen, deras ålder, utvecklingsskede, behov, intresse och tidigare kunskaper. I valet av arbetsätt beaktas även att arbetsätten är ändamålsenliga i förhållande till verksamhetens mål och innehåll. Personalen är lyhörda och sensitiva för barnens intressen och behov samt vägleder barnen att pröva på olika arbetsätt.

I småbarnspedagogiken får barnen använda digitala verktyg, applikationer och miljöer till att, begrunda, lära, hämta och behandla information samt till att uttrycka sig och interagera på sätt som är lämpligt för åldern. Barnen lär sig använda verktygen på ett tryggt, ansvarsfullt och ändamålsenligt sätt.

Verksamhet genomförs mångsidigt i grupper av olika sammansättningar och storlekar. Grupper kan beroende på verksamhetens natur bildas att vara antingen bestående över en tid eller omväxlande (till sammansättningen olika). Planering av i hurdana grupper verksamheten ordnas utgår ifrån barnens intressen, tidigare kunskaper och barnens planer. Med arbete i mindre grupper skapas förutsättningar att bättre kunna beakta enskilda barns behov och är ett centralt sätt att organisera

verksamheten i olika situationer. Alla barn får mera taltid och bättre möjligheter att vara delaktiga i verksamheten. I mindre grupper har barnen lättare att koncentrera sig och fler möjligheter att lära sig tillsammans och av varandra. Då gruppen är mindre har personalen även bättre förutsättningar att observera och dokumentera sina iakttagelser om barnen i gruppen samt att bemöta varje barn personligen.

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken är central inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att erbjuda alla barn möjligheter till olika slags lekar. Leken främjar barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Även om barnet självt inte upplever leken som ett verktyg för lärande, utan ett sätt att vara och leva samt gestalta världen, så lär sig barnet genom leken. Upplevelser som väcker barnens känslor, nyfikenhet och intresse stimulerar till lek.

För barnet är det leken i sig som är viktig. Leken ger barnen glädje och välbehag. I leken är barnen aktiva aktörer. De strukturerar och utforskar världen omkring sig, utvecklar sociala relationer och skapar mening utifrån sina erfarenheter. I leken bildar barnen sig en uppfattning om sig själva och andra människor. I leken härmar barnen, skapar nytt och modifierar vad de ser. Samtidigt gestaltar och testar de sina drömmar och önsknings. Med fantasins hjälp kan barnen pröva olika roller och idéer som annars inte skulle gå att förverkliga. I leken kan barnen bearbeta svåra upplevelser och tryggt pröva, försöka och göra misstag.

I leken förenas centrala element som främjar lärandet: entusiasm, att göra tillsammans och att utmana de egna färdigheterna. Leken utvecklas och tar sig olika former i takt med ökad erfarenhet av lek. Kommunikationen mellan personalen och barnen samt barnen emellan lägger grunden för barnens tanke- och språkutveckling och deras växande förmåga att leka. I leken iakttar, prövar och lär sig barnen gruppens regler. Då barnen leker i grupp lär de sig att reglera sina känslor och sin vilja samt att ta andra människors perspektiv i beaktande. Genom leken stärks gemenskapen och den positiva atmosfären.

Leken är ett centralt arbetssätt inom småbarnspedagogiken. I den pedagogiska verksamheten kan man kombinera till exempel drama, improvisation eller sagor för att utveckla lekens gång och bygga upp lekvärldar. Personalen ska inse vilken betydelse det har för barnens välbefinnande och lärande att de får koncentrera sig på att undersöka, uttrycka sig spontant och kreativt samt leka fartfyllda och aktiva rörelselekar. Olika situationer kan berikas genom lek. Ramsor, ordlekar, sånger och lekfull samvaro stärker en positiv atmosfär, vilket stöder barnens lärande och välbefinnande.

Personalen ska utgående från inkluderande principer trygga förutsättningarna för lek, handleda leken på ett lämpligt sätt och se till att alla barn har möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Personalen ska systematiskt och målinriktat stödja barnens lek och handleda den antingen utanför leken eller genom att själv vara med i leken. Personalens fysiska och psykiska närvaro stöder kommunikationen mellan barnen och förebygger konfliktsituationer.

Personalen ska även iaktta och dokumentera barnens lek. Genom att observera leken får personalen insikt i barnens tänkande och intressen, deras känslor och upplevelser. Observationerna ska

användas för att planera och handleda leken och den övriga verksamheten. Personalen ska vara lyhörd, ha yrkeskompetens och ett genussensitivt förhållningssätt för att upptäcka barnens initiativ till lek och kunna bemöta dem på ett lämpligt sätt.

Långvarig lek kräver tid, utrymme, lugn och ro samt lämpliga lekredskap och material som är tillgängliga för barnen. Lärmiljöerna ska anpassas efter leken, eftersom leken inte nödvändigtvis håller sig inom det anvisade området.

Kännedom om barnkultur och medier riktade till barn hjälper personalen att förstå barnens lekar. Även olika spel samt digitala verktyg och applikationer erbjuder många slags möjligheter för barnens lek. I en lärmiljö som uppmuntrar till lek lär sig även den vuxna. Med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse och iakttagelser i anknytning till barnens lekar. På detta sätt kan man främja att leken fortsätter hemma eller i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Leken ska ses som en del av den pedagogiska verksamheten och som ett pedagogiskt verktyg. Glädje och lekens möjligheter utnyttjas i hela gemenskapen och så att dessa genomsyrar hela verksamheten. I verksamheten betonas lek som stärker gemenskapen och barnens delaktighet i gruppen. Genom att vara lyhörd för varje barns individuella förutsättningar och behov tryggar personalen varje barns möjlighet att dagligen aktivt delta i gemensamma lekar med de andra barnen. Personalens uppgift är att vara fysiskt och psykiskt närvarande i leksituationer och värna om lekro och trygghet i leken.

Personalens roll i leken varierar beroende på leksituationen och lekens syfte och mål. Personalen ska delta aktivt i leken, berika och handleda leken, fungera som rollmodell eller vara en utomstående observatör som stiger in i leken vid behov. Personalen ska därtill möjliggöra att barnen får leka i grupper av olika storlek och sammansättning. Personalen stöder även barnen i att utveckla sina lekkompetenser och uppmuntrar barnen att pröva på och öva olika roller i leken.

Leken stöds därtill genom användning av mångsidiga arbetsätt och kreativt utformade lekmiljöer som stimulerar uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. I leken skapas kontinuitet mellan inne- och utemiljöer, närmiljön och hemmet. En påbörjad lek ska i mån av möjlighet kunna sparas och fortsättas vid ett senare tillfälle. Leksaker och andra lekredskap ska vara tillgängliga för varje barn. Vid utformande av lekmiljöer och val av redskap beaktas varje barns intressen och behov samt språkliga och kulturella bakgrund. Digitala verktyg och applikationer kan användas för att utvidga lekmiljöerna.

Personalen dokumenterar barnens lek utgående från observationer och aktivt deltagande i leken. Dokumentationen utgör grunden för gemensam reflektion över, samt utvärdering och utveckling av verksamheten och lekmiljön. Med hjälp av dokumentationen ska personalen även bedöma sin egen roll i leken och säkerställa att tillbudsstående utrymmen och redskap används på ett flexibelt och kreativt sätt. Barnen deltar aktivt i att planera, förverkliga, utvärdera och utveckla leken och lekmiljöerna.

Tillsammans med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse för barnet. Med hjälp av personalens observationer och vårdnadshavarnas erfarenheter om sitt barn diskuteras det enskilda barnets sätt att leka samt lekintressen.

Tillsammans i enheten diskuterar personalen regelbundet på vilket sätt leken används som grund för utveckling, lärande och välbefinnande utgående från inkluderande principer.

4.5 Lärområden

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. Barnen har rätt att få mångsidiga upplevelser inom de olika lärområdena. Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens. Lärområdena är indelade i fem helheter i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan nämligen⁹⁵:

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

En pedagogisk verksamhet som kombinerar och tillämpar lärområden gör det möjligt att granska och undersöka olika företeelser och fenomen i ett brett perspektiv. Den centrala utgångspunkten för verksamheten är barnens frågor och intressen. Teman kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter eller i spontana kommunikationssituationer mellan barnen och personalen samt i kommunikationen barnen emellan. Det sätt på vilket målen för lärområdena förverkligas varierar beroende på temat, situationen och hur barnen lär sig. Personalen ska se till att den pedagogiska verksamheten främjar utvecklingen och lärande hos barn i olika åldrar.

Personalen ska ha kunskaper om de olika lärområdena för att kunna planera målinriktad och ändamålsenlig pedagogisk verksamhet i form av helheter som beaktar, kombinerar och tillämpar de olika lärområdena och målen för mångsidig kompetens. Syftet med dessa helheter är att befästa de kunskaper och färdigheter som barnet redan har samt att utvidga barnets världsbild och möjliggöra lärande av nya kunskaper och färdigheter. Lärområdena stöder personalen i planeringen av verksamheten. Lärområdena ger ramar för hurdana erfarenheter, situationer och miljöer de ska söka, omarbeta och erbjuda för barnen.

Då personalen planerar meningsfulla pedagogiska helheter med hjälp lärområdena är utgångspunkten barnens intressen och behov samt de erfarenheter och kunskaper barnet redan har. Barnens planer ska således beaktas i planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten.

Språkens rika värld

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**. Barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och

⁹⁵ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014

kulturer ska stärkas. Då man stöder språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.7). Språkutvecklingen har också samband med andra delområden inom mångsidig kompetens, bland annat kulturell och kommunikativ kompetens. När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

För barnen är språket både ett föremål och ett verktyg för lärandet. Med hjälp av språket kan barnet hantera olika situationer och företeelser, kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. En mångsidig språkmiljö och samarbete med vårdnadshavarna stöder barnens språkliga utveckling. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin förmåga att använda språket och på sin förmåga att kommunicera.

I småbarnspedagogiken ska varje barn få stöd för att utveckla sina färdigheter i undervisningsspråket. I fostran och undervisningen ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer och att de kan tillägna sig flera olika språk samtidigt. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stöder utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringsgällande språk och kultur behandlas i kapitel 4.6.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **De språkliga identiteterna utvecklas** när barnen får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 2. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken

Med tanke på utvecklingen av **förmågan att kommunicera** är det viktigt att barnen upplever att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Det är centralt att personalen är sensitiv för och reagerar även på barnens non-verbala budskap. Utvecklingen av förmågan att kommunicera stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med personalen och med varandra.

Genom en mångfald av språkliga modeller stöder man barnens **förmåga att förstå språk**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets förmåga att förstå språk ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Utvecklingen av barnens **förmåga att producera tal** ska följas upp och handledas. Barnen ska uppmuntras att tala i olika situationer både med vuxna och med varandra, vilket främjar förmågan

att använda och förstå talat språk. Tillsammans med barnen ska man också iaktta tonfall och betoningar.

Förmågan att använda språket ska stimuleras och barnen och personalen ska tillsammans fundera över användningen av språk i olika situationer. Syftet är att stärka förmågan att anpassa språket enligt situationen. Barnen ska få öva sig i att berätta, förklara och diskutera. När barnen får leva sig in i olika situationer, använda humor och lära sig goda vanor stärks deras förmåga att använda språket. Genom att barnen bekantar sig med olika typer av texter utvecklas förmågan att använda språket och förmågan att skilja på talat och skrivet språk.

Barnens språkliga uttryck berikas då deras **språkliga minne och ordförråd** utökas. Till personalens uppgift hör att medvetet stödja denna utveckling. För att stödja utvecklingen av det språkliga minnet kan till exempel ramsor och sånglekar användas. Att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord främjar utvecklingen av barnens språkliga minne och ordförråd. En rofylld tid för diskussioner, läsning och berättelser ger barnen möjlighet att fundera över ords och texters betydelser och att lära sig nya begrepp i olika kontexter.

Att iaktta olika språk i närmiljön stöder utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Personalen ska väcka och öka barnens intresse för talat och skrivet språk och småningom också för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk styrs barnens uppmärksamhet från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska uppmuntras att lekskriva och lekläsa.

I småbarnspedagogiken ska rika och varierande texter användas. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Barnen ska få höra berättelser och de ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas.

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärande. Barnet behöver en mångsidig språkmiljö, som ger barnen möjligheter att stärka och utveckla sina språkliga färdigheter. Personalen klär vardagen i ord, lyssnar, uppmuntrar och stöder barnet att hitta ord som hen försöker uttrycka. Den pedagogiska verksamheten byggs upp så att den stimulerar och berikar alla barns språkliga färdigheter inom olika lärområden. Att stärka och utveckla barnens språkliga förutsättningar beaktas i planering och genomförande av all verksamhet i småbarnspedagogiken. Barnets språk utvecklas i samtal och i samspel med personalen och de andra barnen. I verksamheten ska barnen få tid och rum att på ett mångsidigt sätt använda och vidareutveckla sina individuella språkliga färdigheter genom samtal, med utgångspunkt i barnens egna upplevelser och erfarenheter. Barnen ska ges möjligheter att utveckla ett rikt och nyanserat språk samt att öva förmågan att kommunicera med andra och uttrycka sig.

För att utvecklas språkligt måste barnet få lyssna till andra, och att själv få möjlighet att samtala och öva sin språkliga förmåga. Personalen använder en rik och god svenska. Personalen är språkliga modeller för barnet samt skapar och tar till vara möjligheter till kommunikation med barnen under dagen. Personalen ser det enskilda barnet och observerar varje barns språkutveckling.

Verksamheten planeras så att barnen har möjligheter att iaktta, utforska och experimentera med språket. Barnen får bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Bibliotekstjänster i Esbo

utnyttjas i den småbarnspedagogiska verksamheten och även vårdnadshavare uppmuntras att besöka bibliotek. Genom daglig högläsning och diskussioner om det lästa övar barnet sin förmåga att lyssna koncentrerat, träna begreppsuppfattning och få möjlighet att utveckla sitt ordförråd. Sagor, rim, ramsor och sånger kompletterar det språkliga samspelet mellan barn och vuxna samt är verktyg för att utveckla ord- och begreppsförråd och ger modeller för språkbruk.

Barnen ska uppleva att de blir bemötta och hörda för även deras non-verbala budskap. Personalen ska väcka barnens intresse för språk i olika former. Visuella, auditiva och audiovisuella medel används för att stöda barnets multilitteracitet. Genom att stärka barnens språk får barnet möjligheter att påverka och delta aktivt. Den språkliga miljön ska bl.a. vara lyhörd för barns olika språkliga utgångspunkter. Som stöd för kommunikation och förståelse används bilder och tecken som stöd. Förmågan att använda språket stimuleras då barnet får berätta, förklara och diskutera. Barnen uppmuntras att hitta på egna berättelser som personalen dokumenterar.

I den småbarnspedagogiska verksamheten kan personalen tillsammans med barnen iakttä och bekanta sig med olika språk för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På detta vis stöder man barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av den egna språkliga och kulturella identiteten. Samtidigt väcks barnens intresse för både rikedom och det intressanta med olika språk, språkinläring och kulturer i omvärlden. I den småbarnspedagogiska verksamheten kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas.

Enhetens egna anteckningar, Språkets rika värld

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

Skriv text här.

Mina många uttrycksformer

Småbarnspedagogen har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens **förmåga att uttrycka sig musikaliskt, visuellt, verbalt och kroppsligt samt genom slöjd**, och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter.

Barn uttrycker sig ofta på ett helhetsbetonat sätt och kombinerar olika uttrycksformer på ett kreativt sätt. Att uppleva och uttrycka konst främjar barnens förutsättningar för lärande, deras sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld. Förmågan att tänka och lära sig utvecklas då barnen undersöker, tolkar och skapar mening genom att öva att uttrycka sig på olika sätt. Förmågan att fantisera och föreställa sig olika saker är central också då barnets etiska tänkande utvecklas. Att bekanta sig med kulturarvet, konst och olika uttrycksformer stärker barnens mångsidiga kompetenser också när det gäller delområdena multilitteracitet och förmåga att delta och påverka (kapitel 2.7).

Kulturen är en viktig del av barnets identitet. Småbarnspedagogen ska ge barnen möjligheter att se och uppleva konst och annan kultur på ett mångsidigt sätt. Upplevelser av konst och kultur stärker barnens förmåga att ta till sig, ta del av och skapa kultur. Samtidigt lär sig barnen att förstå konstens och kulturarvets betydelse och värde.

Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Konstnärliga uttrycksformer uppmuntrar barnen att synliggöra sina iakttagelser, känslor och kreativa tankar. Olika uttrycksformer ska utforskas med hjälp av olika sinnen, arbetsätt, lärmiljöer och genom att ta vara på kulturutbudet i närmiljön. Estetiska och inspirerande lärmiljöer, tillgång till mångsidiga redskap och material samt tillräcklig handledning har stor betydelse då barnen bekantar sig med olika uttrycksformer.

Konstfostran omfattar både spontan och på förhand planerad verksamhet. I skapande och lärande processer betonas att barnen ska få möjligheter att försöka och undersöka samt öva olika arbetsfaser och dokumentera dem. Varje barns individuella sätt att uttrycka sig ska stödjas och barnens gemensamma kreativa processer ska ges tillräckligt med tid och utrymme. Att utnyttja personalens, barnens och samarbetspartnerns specialkompetens berikar konstfostran.

Inom småbarnspedagogiken är målet att utveckla barnens förmåga att **uttrycka sig musikaliskt** genom att ge barnen musikaliska upplevelser och stärka deras intresse och förhållande till musiken. Barnen ska uppmuntras att lyssna till och uppleva musik och att iaktta ljudmiljön. Barnens förmåga att uppfatta musik, långa och korta ljud, tonhöjder, dynamik och klangfärger utvecklas genom lekfull musikalisk verksamhet. Man sjunger och säger ramsor tillsammans, prövar olika instrument, lyssnar till musik och rör sig till musik. Barnen ska få erfarenheter av musikens puls, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Barnen ska uppmuntras att använda sin fantasi och att uttrycka tankar och känslor som musiken väcker, till exempel i bilder eller genom att berätta och dansa. Barnen ska också få erfarenheter av att skapa musik tillsammans och öva inför mindre musikframföranden samt uppleva glädjen över att lyckas i ett framförande.

När det gäller den **visuella uttrycksförmågan** är målet att utveckla barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet. Barnen ska ges möjligheter att njuta av att skapa bilder och få estetiska upplevelser och erfarenheter av konst. Barnen ska träna sitt visuella tänkande och sin förmåga att iaktta och tolka bilder genom att uttrycka sig visuellt på flera olika sätt. Förmågan att skapa bilder utvecklas med hjälp av olika sinnen och genom att skapa samband med andra uttrycksformer. Barnen ska få pröva att skapa bilder på olika sätt och med olika verktyg och material, till exempel genom att måla, rita, bygga och skapa mediepresentationer. Tillsammans med barnen ska man iaktta och analysera bilder, konstverk, medieinnehåll och föremål som barnen själva producerat och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om budskapet i bilderna. Bilder ska studeras med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska med hjälp av arbetsätten som hör till tekniskt arbete och textilarbete inom slöjd och som anpassats till barnen få träna sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt, sina finmotoriska färdigheter, sin kunskap om konstruktioner, material och tekniker samt formgivning. Dessa arbetsätt kan vara till exempel att modellera, klippa, spika, såga och sy. Målet med att **uttrycka sig genom slöjd** är att barnen ges möjligheter att glädjas över att försöka, utforska, skapa tillsammans, uppleva och upptäcka samt att njuta av att vara kreativa och sätta sin egen prägel på arbetet. Barnen ska ges möjligheter att experimentera med, undersöka och kombinera olika material samt att lära sig de tekniker inom slöjd som behövs i arbetet. Barnen ska få planera och skapa olika verk och föremål. Tillsammans med barnen kan man undersöka och ta vara på såväl hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund som lokala hantverkstraditioner.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** till exempel med hjälp av drama, dans och lek. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av kreativa processer som planeras, genomförs och utvärderas gemensamt. I verksamheten ska man på ett mångsidigt sätt använda till exempel barnlitteratur, ordkonst, olika former av teater, dans och cirkus.

I småbarnspedagogiken kan konstfostran i enheterna även verkställas i samarbete med den grundläggande konstundervisningen. Läroanstalter som erbjuder grundläggande konstundervisning förverkligar samarbetet i enlighet med de principer som godkänts av nämnden. Grundläggande konstundervisning utvidgar enhetens konstfostran och ökar personalens kunskande.

I småbarnspedagogiken utnyttjas de möjligheter som närmiljön erbjuder. Barnen i Esbo har, förutom att producera egen konst genom olika uttrycksformer, även utmärkta möjligheter till att besöka huvudstadsregionens många kulturdestinationer och -evenemang, göra egna iakttagelser samt diskutera sina erfarenheter tillsammans med personalen och de andra barnen.

Konstfostran genomförs också i samarbete med stadens kulturenhet i form av "Kulturspaning", som ger möjligheter till konstupplevelser i de kommunala daghemmen. Genom olika verkstäder och konstprojekt i daghemmen får barnen bekanta sig med olika kulturaktörer och får mångsidiga erfarenheter av olika konstformer.

Enhetens egna anteckningar, Mina många uttrycksformer

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

Skriv text här.

Jag och vår gemenskap

Då barnen börjar i den småbarnspedagogiska verksamheten blir deras livsmiljö utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Småbarnspedagogikens uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: **etiskt tänkande, åskådning, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media**. I verksamheten kan man på ett mångsidigt sätt använda till exempel sagor, musik, bildkonst, lek, drama, olika medieinnehåll samt gäster, besök och evenemang i den närmaste omgivningen. Lärområdet stöder barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Personalen ska stödja barnens förmåga till **etiskt tänkande** genom att tillsammans med barnen fundera på etiska frågor som förekommer i olika sammanhang eller som barnen funderar över. Det kan handla om teman som vänskap, skillnaden mellan rätt och fel eller rättvisa. Det kan också handla om rädsla, sorg och glädje. Etiska frågor ska behandlas så att barnen kan känna sig trygga och

accepterade. Tillsammans med barnen ska man också fundera över gruppens regler och varför de behövs.

Inom **åskådningsfostran** ska man tillsammans bekanta sig med de religioner och övriga åskådningar som finns i barngruppen. Med barnen kan man också ur ett bredare perspektiv granska religioner och åskådningar. På motsvarande sätt ska man granska religionslöshet. Målet är att främja ömsesidig respekt och förståelse gentemot olika åskådningar samt stödja barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med olika åskådningar och traditioner som hänger ihop med dem. Åskådningarna kan undersökas på ett naturligt sätt i samband med till exempel årstidsfester och evenemang samt i olika situationer i vardagen såsom vid påklädning eller vid måltider. Det ska finnas utrymme för barnen att förundras och de vuxna ska tillsammans med dem fundera på frågor om livet.

När det gäller åskådningsfostran ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna samt ta hänsyn till och respektera varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Åskådningsfostran stöder barnens mångsidiga kompetens bland annat inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Inom småbarnspedagogiken i Esbo utforskar och diskuterar personalen med barnen om olika religioner, åskådningar och religionslöshet med syfte att medvetandegöra barnen om olika åskådningar. Principerna för åskådningsfostran för det enskilda barnet diskuteras tillsammans med barnets vårdnadshavare då barnet inleder i småbarnspedagogik. Samarbete med församlingar kan ingå i verksamheten. Om det i småbarnspedagogiken ingår olika religiösa tillställningar ombeds samtycke av vårdnadshavare för barnets deltagande. För de barn som inte deltar i dessa tillställningar ska ordnas annan verksamhet.

Genom att fundera över **närmiljöns förflutna, nutid och framtid** riktas barnens intresse mot historiska frågor och byggandet av en hållbar framtid. Mångfalden i barnens uppväxtmiljöer granskas också.

Barnen ska ges möjligheter att leva sig in i historiska händelser och situationer. Viktiga informationskällor är barnen själva och deras personliga historia samt personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen. Också vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv kan utnyttjas. Det förflutna kan utforskas till exempel med hjälp av lekar och musik som var aktuella när barnens mor- och farföräldrar var barn.

Nutiden iakttas genom att personalen tillsammans med barnen diskuterar aktuella frågor som barnen funderar över eller är intresserade av. Mångfalden i närmiljön ska undersökas och respekteras. Personalen undersöker tillsammans med barnen till exempel människors, könens och familjernas mångfald. Målet är att barnen ska lära sig förstå att människor är olika men ändå lika värda.

Utöver det förflutna och nutiden är det viktigt att fundera över framtiden och hur vi kan påverka och bidra till en hållbar framtid. Det kan man göra till exempel i samband med att man planerar lekar till den kommande årstiden eller då man planerar den egna lärmiljön. Tillsammans med barnen kan man till exempel bygga framtida fantasivärldar eller reflektera kring framtiden utgående från yrken som intresserar barnen.

I småbarnspedagogiken främjas och säkras barnens inkludering i samhället och utslagning förebyggs. I småbarnspedagogiken bekantar man sig med sin närmiljö samt gör den egna hemkommunen bekant och betydelsefull för barnen.

Inom småbarnspedagogiken har **mediefostran** som uppdrag att stödja barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika medier och pröva att producera medieinnehåll på ett lekfullt sätt i trygga miljöer. Man ska tillsammans fundera över medieinnehåll som anknyter till barnens liv och innehållets sanningsenlighet. Samtidigt utvecklar barnen sina färdigheter i käll- och mediekritik. Barnen ska få handledning i att använda medier på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till sitt eget och andras välbefinnande. Teman som förekommer i medierna kan tas upp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av drama.

Enhetens egna anteckningar, Jag och vår gemenskap

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena inte ska genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

Skriv text här.

Jag utforskar min omgivning

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att ge barnen färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning. Barnen ska handledas att utforska och röra sig i naturen och den byggda miljön. Småbarnspedagogiken ska stödja utvecklingen av barnens **matematiska tänkande** och stärka en positiv inställning till matematiken. Småbarnspedagogiken ska även omfatta **miljöfostran och teknologifostran**. Egna iakttagelser, upplevelser och erfarenheter i anslutning till lärmiljöerna hjälper barnen att förstå orsakssammanhang och att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet (kapitel 2.7).

Målet med småbarnspedagogiken är att erbjuda barnen, oberoende av på vilket stadium av sitt **matematiska tänkande** de befinner sig, glädje över insikt och lärande. Barnen ska stifta bekantskap med matematiken och dess delområden på ett åskådligt och lekfullt sätt. Barnen ska handledas att upptäcka former, antal och förändringar i vardagliga situationer och i näromgivningen. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska iakttagelser genom att presentera och utforska dem till exempel med kroppen eller med hjälp av olika redskap och bilder. Barnen ska ges möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter och förändringar. Barnen ska också uppmuntras att hitta problem som anknyter till lärmiljön, fundera över dem, dra slutsatser och söka lösningar på dem.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska stödjas mångsidigt i interaktiva situationer, till exempel genom lek och med hjälp av material som intresserar barnen. Barnen ska uppmuntras att iaktta antal i miljön och, i takt med att färdigheterna ökar, att kombinera dem med motsvarande räkneord

och siffersymboler. Förmågan att se och räkna upp talföljder kan utvecklas till exempel med hjälp av rim och ramsor. Tillsammans med barnen prövar man att mäta och övar plats- och jämförelsebegrepp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av olika redskap.

Barnens förmåga att uppfatta rum och plan ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka kroppar och former och att leka med dem. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Tidsbegreppet utforskas till exempel genom att iakttä årstiderna och dygnets olika tider.

Syftet med **miljöfostran** är att stärka barnens förhållande till naturen, lära dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleda dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Miljöfostran omfattar tre dimensioner: att lära sig i miljön, att lära sig om miljön och att agera till förmån för miljön. Den närbelägna naturen och den byggda miljön är både föremål för lärande och lärmiljöer.

Att göra utflykter i naturen och i den byggda miljön samt att undersöka omgivningen är en viktig del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom positiva upplevelser lär sig barnet att njuta av naturen och närmiljön och det stärker barnets förhållande till sin omgivning. Olika naturfenomen iakttas med flera sinnen och under olika årstider och man diskuterar och undersöker dem. Samtidigt lär sig barnen att använda begrepp som hör ihop med omgivningen. Genom att öva sig att känna igen olika växt- och djurarter stärks kunskapen om naturen. Tillsammans med barnen övar man att söka information om frågor som intresserar dem. Naturen kan också vara en plats för estetiska upplevelser och avkoppling.

Barnen ska handledas att värna om naturen och dess växter och djur. Tanken med miljöfostran är att barnen ska tillägna sig en hållbar livsstil och öva färdigheter som den förutsätter. Sådana färdigheter är bland annat att inte skräpa ned i samband med utflykter, att lära sig måttlighet och sparsamhet, att förhålla sig ansvarsfullt i samband med måltider, att spara energi och att minska avfallet genom till exempel återvinning, reparation av föremål och återanvändning. Samtidigt ska barnen handledas att fästa uppmärksamhet vid konsekvenserna av olika handlingar. Det är viktigt att se till att barnen upplever att de genom sina egna handlingar kan påverka en hållbar livsstil utan att de som barn behöver ta ett för stort ansvar för att upprätthålla en hållbar livsstil.

Syftet med **teknologifostran** är att uppmuntra barnen att bekanta sig med undersökande och experimenterande arbetssätt. Barnen ska handledas att upptäcka teknik i omgivningen och att hitta på egna kreativa lösningar. Barnen ska även uppmuntras att ställa frågor, att gemensamt söka svar på dem och att dra slutsatser.

Personalen ska tillsammans med barnen iakttä tekniska lösningar i vardagen och bekanta sig med digitala verktyg och applikationer och hur de fungerar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid en trygg användning av maskiner och apparater. Barnen ska ges möjligheter att förverkliga sina egna idéer till exempel genom att bygga med olika material och testa hur olika apparater fungerar. De ska också uppmuntras att beskriva sina lösningar. Tillsammans ska man lösa problem och glädjas över att lyckas. Målet är att barnen genom egna erfarenheter ska komma till insikt om att tekniken är ett resultat av mänsklig aktivitet. I verksamheten kan man använda tekniska lösningar som finns i närmiljön, till exempel i leksaker och andra tekniska lösningar i vardagen, och undersöka hur de fungerar.

Enhetens egna anteckningar, Jag utforskar min omgivning

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

Skriv text här.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Detta lärområde omfattar mål som anknyter till **fysisk aktivitet, matfostran, hälsa, trygghet och säkerhet**. Ett uppdrag inom småbarnspedagogiken är att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och som främjar fysisk aktivitet. Lärområdet stöder barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdet vardagskompetens (kapitel 2.7).

Syftet med småbarnspedagogiken är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnen ska uppmuntras att vara ute, leka och röra på sig under alla årstider. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges tillräckliga möjligheter att fritt röra på sig både inomhus och utomhus. Den fysiska fostran ska vara regelbunden, barncentrerad, mångsidig och målinriktad. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktig för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Fysisk aktivitet innebär olika typer av rörelseaktiviteter och olika ansträngande sätt att röra på sig, till exempel att leka inomhus och utomhus, samt att göra utflykter och delta i handledd fysisk aktivitet. Att röra på sig tillsammans utvecklar barnens sociala färdigheter, såsom kommunikationsfärdigheter och självregleringsförmåga. Den fysiska aktiviteten ska vara en naturlig del av barnets dag. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen uppmuntras till fysisk aktivitet också på fritiden i olika utrymmen och i olika terränger och förhållanden utomhus.

Småbarnspedagogiken har även som uppdrag att utveckla barnens kroppskännet och -kontroll samt grundläggande motoriska färdigheter, till exempel balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Man ska använda sig av olika sinnen och använda redskap av olika material som inspirerar barnen att röra på sig. Den fysiska aktiviteten ska varieras på ett naturligt sätt med avseende på längd, intensitet och tempo. Barnen ska få erfarenheter av att röra på sig individuellt, parvis och i grupp. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen få erfarenheter av olika rörelselekar, till exempel traditionella gårdslekar, sago- eller musikgymnastik. Man ska utnyttja de olika årstiderna så att barnen har möjligheter att lära sig för årstiderna typiska sätt att röra på sig utomhus.

Regelbunden och ledd fysisk aktivitet spelar en stor roll för barnens helhetsmässiga utveckling och motoriska lärande. Därför är det viktigt att systematiskt observera hur barnens motoriska färdigheter utvecklas. Personalen ska planera dagsstrukturen, inomhus- och utomhusmiljön samt verksamhetens innehåll så att barnen kan njuta av att röra på sig i olika sammanhang på flera olika sätt. Redskapen ska vara tillgängliga för barnen så att de kan använda dem också för spontana aktiviteter och lekar. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att se till att redskapen är trygga.

Syftet med **matfostran** är att främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja mångsidiga och hälsosamma matvanor. Barnen ska handledas att äta självständigt, mångsidigt och tillräckligt. De dagliga måltiderna ska avnjutas i en lugn atmosfär och barnen ska få lära sig gott bordsskick, att ge matro och att äta tillsammans. Med hjälp av olika sinnen och genom att noga studera maten bekantar man sig med maträtter, deras ursprung, utseende, sammansättning och smak. Samtal, sagor och sånger om mat utvecklar barnens ordförråd angående mat.

I småbarnspedagogen ska man tillsammans med barnen fundera över faktorer som är förknippade med **hälsa, trygghet och säkerhet**. Barnens förmåga att sköta sin hälsa och personliga hygien ska stödjas. Tillsammans med barnen ska man diskutera betydelsen av att röra på sig, vila och ha goda mänskliga relationer för välbefinnandet och hälsan. Barnen ska få lära sig om säkerhet i dagliga situationer. Det kan till exempel vara påklädnings-, måltids-, lek- eller utomhussituationer. Barnens nyfikenhet gentemot sexualitet och kroppen ska handledas på ett respektfullt och för barnets ålder lämpligt sätt. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen bekanta sig med regler för hur man rör sig tryggt och de ska öva sig att röra sig tryggt i trafiken. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp och att handla tryggt i olika situationer och miljöer.

Enhetens egna anteckningar, Jag växer, rör på mig och utvecklas

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

Skriv text här.

4.6 Preciseringar gällande språk och kultur

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I småbarnspedagogen ska barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av den småbarnspedagogiska helheten.

Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk. Småbarnspedagogik kan också ges på romani.⁹⁶ Även andra språk kan användas i småbarnspedagogen ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. Ett samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stöder barnens

⁹⁶ Lag om småbarnspedagogik 8 § och RP 40/2018 rd, s. 88–89 samt teckenspråkslag (359/2015)

möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen uppmuntras att kommunicera med varandra.

Det finns barn i den småbarnspedagogiska verksamheten som pratar både **svenska och finska** som modersmål. Det är av stor betydelse för dessa tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur⁹⁷. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i verksamheten. När småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på något av de tre samiska språken, är verksamhetens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska barnens språkliga utveckling stödjas i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. I mån av möjlighet ska man ge barnen möjlighet att använda och tillägna sig romani. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **teckenspråkiga barn** kan genomföras antingen i en separat grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, hörselskadade eller hörande. Målet för småbarnspedagogiken för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I den småbarnspedagogiska verksamheten ska **barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas målinriktat och pedagogiskt och utgående från barnens behov och förutsättningar på alla områden som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk i olika fostrings- och undervisningssituationer. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska

⁹⁷ Finlands grundlag 17 § 3 mom. (731/1999)

eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Att ett barn bekantar sig med och försöker lära sig det svenska eller finska språket ska inte jämföras med stödet som ges i småbarnspedagogiken (kapitel 5). Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska småbarnspedagogikens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna. Småbarnspedagogiken stöder barnets integrering i det finländska samhället.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och lära sig sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

Småbarnspedagogik på två språk

Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig språken och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Olika kulturer möts också på ett naturligt sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på detta sätt.

Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken.

Omfattande småbarnspedagogik på två språk

Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken i småbarnspedagogiken

Språkbud på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbud på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbud på samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbudsspråket. Utvecklingen av barnets modersmål – ett eller flera – ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna.

Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbadsspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbadsspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbad.

Annan omfattande småbarnspedagogik på två språk

I annan omfattande småbarnspedagogik på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att de olika språkgrupperna får tillräckligt stöd för sin språkutveckling. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska från fall till fall i samråd med vårdnadshavarna överväga när ett sådant arrangemang stöder barnets utveckling.

I småbarnspedagogik på två språk ska verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. I mån av möjlighet ska var och en i personalen använda endast ett av språken aktivt. Barnen ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål, då det är svenska eller finska. Barnen ska uppmuntras att använda de två språken inom verksamheten. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk

Språkberikad småbarnspedagogik

Med språkberikad småbarnspedagogik avses här sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja språkutvecklingen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigare lagd språkundervisning.

Språkboverksamhet

Med språkboverksamhet avses inom småbarnspedagogiken sådan verksamhet som stärker barnens kunskap om deras egen kultur och erbjuder dem möjlighet att lära sig ett utrotningshotat minoritetsspråk eller urfolksspråk som talas i familjen eller släkten. Principerna i språkboverksamheten kan påminna om språkbadsprinciperna.

Målsättningen med mångkulturell fostran i småbarnspedagogiken är att öka förståelsen för andra kulturer och språk samt främja jämlikhet och rättvisa. Kvalitativ mångkulturell och språklig fostran och undervisning ger samtliga barn färdigheter att fungera i en mångkulturell värld. Barnen blir bekanta med att se världen ur olika perspektiv samt att uppskatta och respektera mångfald.

Personalen känner till vilka kulturer och religioner/åskådningar som finns representerade i barngruppen. Barnens olika bakgrunder tas tillvara i verksamheten. Med barnets vårdnadshavare diskuteras hur barnets eget modersmål stöds och hur barnets egen kultur uppmärksammas i verksamheten. Vårdnadshavare uppmuntras att konsekvent tala sitt eget modersmål med barnet.

Oberoende av den språkliga bakgrunden ska alla barn ges förutsättningar att utveckla och förstärka sina färdigheter i svenska i en svenskspråkig miljö. De gemensamma språkdokumentet, språkbarometern och det språkliga observationsschemat, stöder personalen i att definiera gruppens och det enskilda barnets språkliga förutsättningar och planera verksamheten. Den språkliga miljön ska vara lyhörd för alla barns olika språkliga utgångspunkter. En språkmiljö där många av barnen är två- eller flerspråkiga är levande och varierande.

Barnen kommer i kontakt med olika språk dagligen och blir medvetna om att det finns olika språk i omvärlden, vilket ökar barnens medvetenhet om språk samt stärker utvecklingen av en språklig och kulturell identitet. Personalen i småbarnspedagogiken visar genom sitt agerande att barnets alla språk är värdefulla. I verksamheten beaktas olika språk, i synnerhet de språk som talas i barngruppen och i närmiljön.

Enhetens egna anteckningar, kap 4

Enheten kan här göra anteckningar som gäller den egna enheten.
Skriv text här.

5. Stöd för barnet

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har rätt att få allmänt, intensifierat eller särskilt stöd i enlighet med lagen om småbarnspedagogik⁹⁸. Genom att stödet ges i rätt tid, individuellt och i enlighet med barnets behov främjar man barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Samtidigt förebygger man att problemen växer och blir allt mer komplexa samt motarbetar risken för marginalisering.

Stödet ska ordnas utgående från barnets styrkor samt behov som anknyter till barnets lärande, utveckling och välbefinnande. Barnet ska höras med beaktande av hens ålder och utveckling. I småbarnspedagogiken omfattar stödet såväl lösningar som möter barnets individuella behov som lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska personalen se till att alla barn känner sig accepterade som individer och som medlemmar i gruppen. Genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas stöds utvecklingen av barnets positiva självbild. Barnets behov av stöd och stödåtgärderna ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik i daghemmet eller familjedagvården.

En inkluderande verksamhetskultur och kvalitativ småbarnspedagogik utgör grunden för ordnande av stöd för barn inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo. Varje barn ses som en viktig och aktiv del av gruppen och i verksamheten beaktas varje barns individuella styrkor, förutsättningar och behov. Varje barn har rätt till en trygg lärmiljö där hen kan lära sig, utvecklas och må bra samt få det stöd hen behöver. Genom tillräckliga stödåtgärder i rätt tid säkras varje barns delaktighet i gruppen och den gemensamma verksamheten.

5.1 Principer och ansvar för att ordna stöd

Anordnaren av småbarnspedagogik⁹⁹ har skyldighet att ge barnet det stöd hen behöver i daghemmet eller familjedagvården. Behovet av stöd för barnet ska bedömas och stödet ska ordnas utan dröjsmål. Stödet i småbarnspedagogiken ska ordnas som allmänt, intensifierat och särskilt stöd i enlighet med inkluderande principer. Utgångspunkten är att varje barn har rätt att få stöd i den egna barngruppen med hjälp av olika flexibla arrangemang. Om barnets behov av stöd förutsätter det har barnet rätt att delta i småbarnspedagogisk verksamhet i en mindre grupp eller i en specialgrupp.

För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen samt när barnet övergår till den grundläggande utbildningen.

⁹⁸ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

⁹⁹ En kommun, samkommun eller privat serviceproducent, se kapitel 1.1

Ansvar för att ordna och genomföra stödet

Hela personalen ska i enlighet med sin utbildning, sin arbetsbeskrivning och sitt ansvarsområde delta i bedömningen av behovet av stöd och ge det stöd som behövs samt utveckla verksamhetskulturen och verksamhetssätten.

Föreståndaren för verksamhetsstället ansvarar för att stödet som ges inom småbarnspedagogiken håller hög kvalitet, för genomförandet av stödet och för att personalen har uppdaterad kompetens som motsvarar barnens stödbehov¹⁰⁰. Föreståndaren ska se till att personalen som en del av barnets plan för småbarnspedagogik planerar stödet för barnet. Det planerade stödet ska utvärderas utgående från barnets behov, minst en gång per år.

Barnet har rätt att få tjänster och undervisning av en speciallärare inom småbarnspedagogik om hens behov av stöd förutsätter det. En speciallärare ska vid behov delta i bedömningen av barnets behov av stöd och stödåtgärder samt i planeringen och utvärderingen av hur de genomförs. Stödet som ges av en speciallärare kan vara individuellt stöd för barnet och/eller undervisning som genomförs i grupp¹⁰¹. Stödet kan vara regelbundet, på deltid eller heltid. Det kan genomföras som samordnad undervisning eller kompanjonundervisning tillsammans med läraren för gruppen. Sakkunskapen hos speciallärare används även för att konsultera personalen och vårdnadshavarna¹⁰². En person som är behörig som lärare och/eller speciallärare inom småbarnspedagogik har ansvar för att planera stödet som ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik och för att utvärdera hur stödet har genomförts.

Familjedagvårdaren ansvarar för att genomföra stödet för barnen i gruppen. Planeringen och utvärderingen av stödet kan göras i samarbete med en lärare och/eller speciallärare inom småbarnspedagogik¹⁰³. Om barnets bästa förutsätter det är det möjligt att i samarbete med vårdnadshavaren föra diskussioner om att barnet får en plats vid ett daghem för att få det stöd hen behöver.

Inom småbarnspedagogik kan det finnas assistenter som är specifika för en grupp eller ett barn¹⁰⁴ och som har i uppgift att stödja barnet eller barnen i gruppen och göra det möjligt för dem att delta i verksamheten. Det här kan även till exempel innebära att assistenten hjälper de övriga barnen i situationer då läraren inom småbarnspedagogik kommunicerar med barnet som behöver stöd och bidrar med pedagogiska innehåll som anknyter till barnets individuella mål.

Personalen är barnets viktigaste stöd inom småbarnspedagogiken. Personalen följer upp och utvärderar trivsel och välmående i enheten, i grupperna och hos enskilda barn samt iakttar varje barns utveckling och lärande. Observation och dokumentation av barnets utveckling, lärande och välbefinnande ligger som grund för planering, förverkligande och utvärdering av verksamheten.

Genom pedagogisk sakkunskap och mångsidigt samarbete kan personalen upptäcka eventuella behov av stöd i gruppen och hos enskilda barn. Ledaren för småbarnspedagogik stöder personalen i arbetet och ansvarar för att personalen har den kompetens som krävs för att identifiera och

¹⁰⁰ Lag om småbarnspedagogik 31 §

¹⁰¹ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

¹⁰² Lag om småbarnspedagogik 15 d §

¹⁰³ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

¹⁰⁴ Lag om småbarnspedagogik 35 § och 38 §

möta barnens behov av stöd. Hela personalen deltar i enlighet med sin arbetsbild och kompetens i bedömning och kartläggning av barnens eventuella behov av stöd. En speciallärare besöker enheterna vid behov och involveras alltid i den utsträckning det behövs i barnets stödprocess. Även övriga sakkunniga kan delta i processen enligt behov.

Då oro för ett barns utveckling och lärande uppstår ska personalen direkt ta upp sin oro med barnets vårdnadshavare. Initiativet till att utreda ett barns behov av stöd, eller föreslå att befintliga stödåtgärder ändras, kan även tas av vårdnadshavaren eller sakkunniga inom social- och hälsovården. Om det efter bedömningen framkommer att barnet är i behov av stöd antecknar en lärare/speciallärare inom småbarnspedagogik en bedömning av barnets stödbehov samt en plan för stödåtgärder i barnets plan. Ifall barnets stödbehov redan har utretts av någon annan sakkunnig, t.ex. en läkare eller terapeut, kan resultaten av dessa utredningar användas som grund för planeringen av stödet.

Barnet har rätt att få nödvändiga stödåtgärder utan onödigt dröjsmål när ett stödbehov identifieras. En del stödåtgärder kräver förvaltningsbeslut (detta behandlas närmare i kapitel 5.6). Vid planering och genomförande av stödet fördelas resurserna på ett flexibelt sätt med utgångspunkt i barnets behov och i vad som är bäst för barnet. Stödåtgärderna ska vara förebyggande och kan även beröra hela gruppen och lärmiljöerna. Stödet ska ordnas som en del av den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken och i första hand ges i barnets egen enhet. Inledningsvis granskas och utvärderas de nuvarande arbetssätten, de pedagogiska lösningarna, lärmiljöerna samt gruppens sammansättning och storlek för att se ifall ändringar i dessa kunde erbjuda bättre lösningar för barnet och gruppen. Om situationen kräver det ska barnet erbjudas olika stödtjänster och/eller hjälpmedel utifrån sina behov. Ifall det inte är möjligt att ordna tillräckligt stöd för barnet i barnets egen enhet kan det utredas om en annan grupp, t.ex. en integrerad smågrupp, bättre kan möta barnets behov av stöd.

Barnet ska få stöd så länge hen har behov av det och stödbehovet ska kontinuerligt följas upp. Effekten av stödet samt hur stödet genomförs ska utvärderas vid behov, minst en gång per år.

Processer för ordnande av stöd beskrivs närmare i Handbok för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken. De olika stödnivåerna och stödformerna beskrivs i kap 5.3.

5.2 Samarbete i samband med stöd

Småbarnspedagogiken ska ordnas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren så att varje barn, enligt sin utveckling och sina behov, får ta del av fostran, undervisning och vård samt det stöd som barnet behöver¹⁰⁵. Stödet för barnet förutsätter fungerande samarbetsstrukturer på lokal nivå och att man utvecklar gemenskapsfrämjande verksamhetssätt.

Samarbete med barnet och vårdnadshavaren

En utgångspunkt för att kunna ge tidigt och tillräckligt stöd är att vårdnadshavaren och personalen inom småbarnspedagogik har delad information om barnet och barnets behov. Barnets rätt att få

¹⁰⁵ Lag om småbarnspedagogik 15 a §

stöd och de centrala principerna för att ordna stödet samt stödet och stödformerna som ges till barnet ska diskuteras med vårdnadshavaren. Barnet ska delta i samarbetet på det sätt som är ändamålsenligt och lämpligt för hans ålder och utvecklingsnivå. Barnet ska höras och hans åsikter ska tas i beaktande.¹⁰⁶

Vårdnadshavaren ska kontaktas genast om det framgår att ett barn har utmaningar i anslutning till sin utveckling eller sitt lärande eller om personalen känner oro för barnets välbefinnande. Vårdnadshavaren ska ges information om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor.¹⁰⁷ Om det behövs ska man använda tolk vid diskussionerna. Målen med att genomföra stödet nås bäst när alla parter deltar i samarbetet.

Ett barn kan även få stöd genom andra tjänster för barn och familjer. Det är viktigt att de lokala tjänsterna för barn och familjer utgör en ändamålsenlig helhet då stödet för barnet ordnas.¹⁰⁸

Sektorsövergripande samarbete

Det sektorsövergripande samarbetet ska utgå från barnets bästa. Med barnrådgivningen, barnskyddet, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor och annan socialservice ska man komma överens om samarbetsrutinerna och principerna när ett barns ärende behandlas eller i situationer som kräver myndigheters ingripande. Sektorsövergripande samarbete ska i första hand ordnas med vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna om sekretess och utbyte av uppgifter ska följas i samarbetet.¹⁰⁹

Småbarnspedagogisk verksamhet ordnas också inom den specialiserade sjukvården. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiska tjänster och sjukhuset eller instansen i fråga ska kontinuiteten i småbarnspedagogiken säkerställas med hänsyn till barnets hälsa och ork. Det är särskilt viktigt att barnet kan bibehålla trygga mänskliga relationer.

Ett barn kan på grund av en svår funktionsnedsättning eller sjukdom behöva förlängd läroplikt¹¹⁰. Beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan läroplikten börjar. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om hur den förlängda läroplikten ordnas i praktiken. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan¹¹¹ föreskrivs om beslut i anknytning till förlängd läroplikt och olika alternativ att ordna förlängd läroplikt.

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken och vikten av samarbete ökar om barnet är i behov av stöd. Barnets stöd bör vara förankrat både i småbarnspedagogiken och i hemmet så att barnets viktigaste omgivning stöder varandra i barnets utveckling. Personalen samarbetar med barnets vårdnadshavare då behovet av stöd kartläggs samt då stödet planeras, genomförs och utvärderas.

¹⁰⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 d §, 4. mom.

¹⁰⁷ Lag om småbarnspedagogik 40–41 §

¹⁰⁸ Lag om småbarnspedagogik 7 § och RP 40/2018 rd, s. 87–88

¹⁰⁹ Lag om småbarnspedagogik 40–42 §

¹¹⁰ Läropliktslag 2 § 3 mom. (1214/2020)

¹¹¹ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014, kapitel 5.5 Särskilt stöd

Personalen ansvarar för att upprätthålla en kontinuerlig dialog med vårdnadshavarna kring barnets stöd. Kommunikationen sker i form av daglig kontakt och vid samtal kring barnets plan. Vårdnadshavare får även skriftlig information om stödmöjligheter inom småbarnspedagogiken och om sin egen roll i stödprocessen. De ska även ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavare ska få möjlighet att ge sin syn på hur stödet genomförs. Barnet görs delaktig i processen på ett för hen lämpligt sätt utgående från ålder och utvecklingsnivå. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavare. Barnet har alltid rätt att få tillräckligt stöd som motsvarar behovet och vårdnadshavarnas samtycke behövs således inte för att bedöma, planera eller förverkliga stödet.

Om situationen kräver kan ett barns stöd planeras, genomföras och utvärderas genom ett mångprofessionellt och/eller sektorsövergripande samarbete. Inom småbarnspedagogiken i Esbo genomförs sektorsövergripande samarbete, gällande barnets stöd, med bl.a. sakkunniga inom social- och hälsovård i enlighet med gemensamt överenskomna riktlinjer.

5.3 Genomförandet av stödet i småbarnspedagogiken

Deltagandet i den småbarnspedagogiska verksamheten lägger en god grund för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas genom olika pedagogiska arrangemang och arbetssätt. Sådana är till exempel systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljöerna. En tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna stöder alla barn. Den lämpligaste nivån av stöd¹¹² för barnet och stödformerna¹¹³ ska fastställas i enlighet med principerna för stöd, om en högklassig pedagogik inte svarar mot barnets individuella behov. Stödformerna inom småbarnspedagogiken innebär sådana pedagogiska, strukturella och vårdinriktade stödåtgärder som barnet behöver. Initiativet till att stärka stödet för barnet kan komma från personalen i gruppen, från vårdnadshavaren eller från andra sakkunniga.

Barnet har rätt att få stöd på en lämplig nivå genast då behovet av stöd har upptäckts. Barnets möjligheter att få stöd förutsätter ingen medicinsk diagnos eller andra utlåtanden av sakkunniga inom hälsovården eller socialvården. Barnet har också rätt till stödtjänster och hjälpmedel enligt sitt behov av stöd¹¹⁴. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för de stödåtgärder och hjälpmedel som barnet behöver för att delta i småbarnspedagogiken. Sådana är till exempel

- arrangemang som hänför sig till rörlighet och andra fysiska funktioner, såsom rullstolsramper och räcken eller
- hjälpmedel som tillgodoser behov i anknytning till barnets kommunikation, syn, hörsel eller rörlighet, eller något annat fysiskt behov hos barnet, såsom leksaker som stöder kommunikation och interaktion, digitala applikationer, spel eller ljudböcker.

¹¹² Lag om småbarnspedagogik 15 a §

¹¹³ Lag om småbarnspedagogik 15 b §

¹¹⁴ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

Nivåerna av stöd som används i småbarnspedagogiken är allmänt stöd, intensifierat stöd och särskilt stöd. Övergången från en stödnivå till en annan ska genomföras flexibelt och nivån av stöd ska alltid bedömas från fall till fall. För att få intensifierat eller särskilt stöd förutsätts inte att barnet först har fått stöd på någon annan stödnivå. Ett barn som får intensifierat eller särskilt stöd ska beaktas i dimensioneringen av daghemmets eller familjedagvårdens personal¹¹⁵.

Pedagogiken inom småbarnspedagogiken ska vara kvalitativ och mångsidig och beakta både gruppens och enskilda barns behov. Varje barn har rätt att få det stöd hen behöver utgående från sina förutsättningar och behov. Genom att stödet ges vid rätt tidpunkt är det möjligt att förebygga att svårare utmaningar uppkommer i framtiden. Stödet ges flexibelt inom ramen för stödnivåerna allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Barnet behöver ingen medicinsk diagnos eller andra utlåtande av sakkunniga inom social- och hälsovården för att beviljas det stöd hen behöver för att kunna delta i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Hela personalen deltar i ordnande av stöd för barnet med beaktande av sin utbildning och sin kompetens. Stödet ska ordnas i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. En speciallärare, och eventuella andra sakkunniga, deltar i planering, genomförande och utvärdering av stödet i den utsträckning det behövs.

Allmänt stöd

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att som en del av den grundläggande verksamheten inom småbarnspedagogiken få sådant allmänt stöd som barnets individuella utveckling, lärande eller välbefinnande förutsätter. Det allmänna stödet genomförs i den egna barngruppen.

Allmänt stöd är den första åtgärden för att svara på barnets behov av stöd. Allmänt stöd består av enskilda stödformer, till exempel enskilda pedagogiska lösningar och stödåtgärder med vilka man påverkar situationen i ett så tidigt skede som möjligt. Stödet för barnet är kortvarigt och/eller till sin intensitet lägre i jämförelse med det intensifierade och särskilda stödet. Man ska tillgodose barnets individuella behov av stöd till exempel genom att använda lämpliga material, redskap, undervisningsprogram eller stöd som ges på deltid av en speciallärare.

Allmänt stöd förutsätter inte ett förvaltningsbeslut, utan stödet ska alltid ges när behovet av stöd framkommit. Det allmänna stödet ordnas i samarbete mellan läraren inom småbarnspedagogik och den övriga personalen.¹¹⁶

Stöd på allmän nivå omfattar i första hand individuellt anpassad kvalitativ småbarnspedagogik och är det första sättet att bemöta ett barns behov av stöd. Inom ramen för allmänt stöd bemöts barnets stödbehov huvudsakligen med mångsidiga pedagogiska och specialpedagogiska arbetsätt och metoder. Allmänt stöd inbegriper även lösningar såsom flexibel gruppindelning och

¹¹⁵ Lag om småbarnspedagogik 35 § och 38 §

¹¹⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 c §

anpassning av lärmiljön samt samarbete mellan personalen. Vid behov ska stödet även ges som undervisning på deltid av en speciallärare. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet. Ett förvaltningsbeslut av undervisningschefen krävs enbart om stödbehovet innefattar användning av stödtjänster och hjälpmedel.

Processen för ordnande av allmänt stöd beskrivs närmare i Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken.

Intensifierat stöd

Ett barn ska inom småbarnspedagogiken få intensifierat stöd som är individuellt planerat och som utgår från hela gruppen om det allmänna stödet inte räcker till. Stödet är till sin intensitet starkare och mer individuellt än det allmänna stödet. Stödet ges under en kortare period eller för en längre tid enligt barnets individuella behov, och det ska inledas genast när behovet av stöd framkommit. Intensifierat stöd ska ges så länge barnet behöver det.

Stödet för barnet intensifieras genom att man planerar stödet och ökar eller stärker sätten med vilka man genomför stödet. Intensifierat stöd består av flera stödformer som tillämpas regelbundet och samtidigt. Intensifierat stöd som ges i rätt tid förebygger att barnets stödbehov blir mer komplexa i ett senare skede.

En eventuell diagnos i ett senare skede eller inledning av habilitering får inte ställas som villkor för att barnet ska få stöd¹¹⁷. För att ge intensifierat stöd förutsätts ett förvaltningsbeslut¹¹⁸.

Intensifierat stöd omfattar individuellt planerat, regelbundet stöd eller flera olika stödformer och är till sin intensitet starkare än det allmänna stödet. Kvaliteten i och omfattningen av stödet ska ordnas så att det motsvarar barnets utvecklingsnivå och individuella behov. Intensifierat stöd ordnas i första hand i barnets egen enhet. Intensifierat stöd ska ges när behovet av stöd uppstår, utan onödigt dröjsmål. Stödet planeras, genomförs, utvärderas och följs upp i samarbete med vårdnadshavare. Intensifierat stöd kräver ett förvaltningsbeslut av enhetens ledare (beskrivs närmare i kap. 5.6). Innan ett beslut fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Processen för ordnande av intensifierat stöd beskrivs närmare i Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken.

Särskilt stöd

Ett barn ska inom småbarnspedagogiken få individuellt planerat särskilt stöd om det allmänna eller intensifierade stödet inte räcker till. Barnet kan få särskilt stöd på grund av funktionsnedsättning, sjukdom, försenad utveckling eller något annat sådant behov av stöd för lärande eller utveckling

¹¹⁷ RP 148/2021 rd, s. 33

¹¹⁸ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

som avsevärt sänker barnets funktionsförmåga. Särskilt stöd är den starkaste nivån av stöd som ges inom småbarnspedagogiken. Ett barn kan få stöd direkt i form av särskilt stöd om barnets stödbehov förutsätter det.

Ett barn har rätt att få särskilt stöd genast när behovet av stöd framkommer. Särskilt stöd består av flera stödformer och stödtjänster som tillämpas kontinuerligt och på heltid. För att ge särskilt stöd förutsätts ett förvaltningsbeslut¹¹⁹.

Särskilt stöd är den starkaste nivån av stöd som ges inom småbarnspedagogiken. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för lärande och utveckling. Stödet planeras, genomförs, utvärderas och följs upp i samarbete med vårdnadshavare. Särskilt stöd ordnas i första hand i barnets egen enhet. Om detta inte är möjligt kan barnet vid behov flyttas till en annan grupp eller enhet som bättre kan möta barnets behov av särskilt stöd, t.ex. en integrerad smågrupp.

För särskilt stöd krävs ett förvaltningsbeslut av undervisningschefen (beskrivs närmare i kap. 5.6). Innan ett beslut om särskilt stöd kan fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Processen för ordnande av särskilt stöd beskrivs närmare i Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken.

Stödformer

Olika stödformer ska användas på alla stödnivåer i enlighet med barnets stödbehov¹²⁰. Olika stödformer kan genomföras samtidigt, genast när behovet av stöd framkommit, som en del av den grundläggande verksamheten inom småbarnspedagogiken. Arbetssätten och lärmiljöerna ska anpassas efter barnets individuella behov. Stödåtgärderna ska planeras pedagogiskt så att barnets delaktighet och rätt att lära sig och vara en del av barngruppen förverkligas utifrån barnets bästa. Stödet för barnet kan omfatta **pedagogiska, strukturella** och **vårdinriktade** stödformer.

Stödet för barnet ska ordnas som en del av den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken. När barngruppens storlek bestäms ska man beakta barnen som behöver stöd och deras bästa, deras behov av stöd och nivån av stöd samt att det är möjligt för gruppen att uppnå målen som fastställts för småbarnspedagogiken.

Pedagogiska stödformer innefattar återkommande aktiviteter och en tydlig struktur i barnets dagliga rutiner inom småbarnspedagogiken. Stödet för barnet innefattar bland annat växelverkan och kommunikation på ett sätt som är sensitivt och tillgängligt. Det kan vara frågan om kommunikationsmetoder som ersätter tal, såsom tecken, bilder eller olika teknologiska lösningar. För att tillgodose barnets behov av stöd krävs att personalen inom småbarnspedagogik använder gemensamma och ändamålsenliga pedagogiska och specialpedagogiska arbetssätt och metoder. Till

¹¹⁹ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

¹²⁰ Lag om småbarnspedagogik 15 b §

de pedagogiska stödformerna hör också planering, observation, dokumentation och utvärdering av den småbarnspedagogiska verksamheten.

Specialpedagogiska metoder som grundar sig på ett barns individuella behov kan planeras, tillämpas och genomföras som verksamhet för det enskilda barnet, för en mindre grupp eller för hela barngruppen gemensamt. I enlighet med en inkluderande värdegrund inom småbarnspedagogiken ska man i planeringen och genomförandet av det pedagogiska stödet i första hand använda verksamhetssätt där stödet som barnet behöver genomförs som en del av barngruppen.

Genom mångsidiga pedagogiska stödformer kan personalen omforma och anpassa den dagliga verksamheten i enlighet med gruppens eller ett enskilt barns behov. Pedagogiska stödformer baserar sig på tydlig struktur, rutiner och återkommande aktiviteter i verksamheten. Detta innefattar bl.a. pedagogiska och specialpedagogiska lösningar som gäller läromiljön, stimulerar utvecklingen av social kompetens eller främjar kommunikation och växelverkan. Exempel på pedagogiska stödformer är vecko- eller dagsscheman, tydliga övergångar från en aktivitet till en annan, fysiska objekt som stressleksaker och tyngdtäcken samt bilder, tecken och övrig alternativ och kompletterande kommunikation som möjliggör varje barns delaktighet i verksamheten.

Alla i personalen använder pedagogiska stödformer samt sin egen individuella kompetens på ett flexibelt sätt för att bemöta barnens behov av stöd. En speciallärare kan vid behov stöda personalen att utnyttja ändamålsenliga specialpedagogiska arbetsätt.

Strukturella stödformer innefattar att stärka personalens kunnande i fråga om att upptäcka barnets stödbehov och genomföra stödet samt deras specialpedagogiska kompetens. Till strukturella stödformer hör också att minska antalet barn i gruppen, se över personaldimensioneringen och/eller personalstrukturen samt därtill hörande lösningar och att ändra stödformerna enligt barnets stödbehov¹²¹. Personalstrukturen i gruppen kan stärkas till exempel med en speciallärare inom småbarnspedagogik. Genom att minska antalet barn i gruppen förändrar man relationstalet mellan personalen och barnen så att stödet för barnet kan genomföras som planerat och gruppen kan uppnå målen som fastställts för småbarnspedagogiken. Strukturella stödformer är även sådana tolknings- och assistenttjänster och användning av hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i småbarnspedagogiken. Beaktande av hinderfrihet och små- och specialgrupper kan även vara sådana strukturella stödformer som behövs.

En speciallärare kan genom konsultation och besök i enheten stöda personalen i att utveckla ändamålsenlig specialpedagogisk kompetens. Gemensamma möten där personalen bidrar med sin kompetens ger möjlighet att stärka hela personalens kunnande och utveckla gemensamma förfaringssätt i fråga om stöd. Ledaren ansvarar för att personalen har nödvändig kompetens gällande att upptäcka och möta eventuella behov av stöd i gruppen.

Strukturella stödformer omfattar även lösningar gällande barngruppsindelning, personaldimensionering och personalstruktur. Indelning i barngrupp ska göras flexibelt utgående

¹²¹ Lag om småbarnspedagogik 35 § 2 mom. och 38 § 2 mom.

från varje barns styrkor, förutsättningar och behov. Antalet barn i gruppen samt åldersindelningen ska beakta barnens bästa. Gruppens storlek kan anpassas till exempel genom ett barns placering på flera barns plats eller genom att personalens antal ökar. Ett barn, vars stödbehov är sådana att småbarnspedagogik i en mindre grupp med speciallärare inom småbarnspedagogik är nödvändigt, kan placeras i en integrerad smågrupp.

Vårdinriktade stödformer innebär metoder och verksamhetsätt som tillgodoser vården, omsorgen och assistansen för barnet. Barnets behov av hälso- och sjukvård tillgodoses som en del av de vårdinriktade stödformerna. Dessa kan till exempel vara hjälpmedel och behov av assistans som hänför sig till vård av barnets långtidssjukdomar eller till barnets medicinering, kost och rörlighet. Man ska samarbeta med sakkunniga inom social- och hälsovården till exempel gällande handledning och rådgivning för personalen inom småbarnspedagogiken.

Vid verksamhetsställena inom småbarnspedagogik ska man alltid från fall till fall bedöma om läkemedelsbehandling eller sjukvård kan genomföras som en del av den grundläggande verksamheten. För varje barn ska man göra en helhetsbedömning av barnets situation. Läkemedelsbehandlingen eller sjukvården av barnet ska inte vara beroende av stödnivån enligt lagen om småbarnspedagogik, utan vården ska ges oberoende av stödnivå enligt barnets behov.

Personalen inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo följer gemensamma riktlinjer för vård, omsorg och assistans i enlighet med Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken.

Sektorsövergripande samarbete kring vårdinriktade stödformer genomförs flexibelt och i enlighet med inkluderande principer så att barnet i behov av stöd så långt som möjligt kan delta i den gemensamma verksamheten.

De pedagogiska, strukturella och vårdinriktade stödformerna ska tillgodose barnets bästa och behov av stöd och de ska bedömas lokalt och från fall till fall. Till exempel när man planerar användningen av hjälpmedel eller assistansen för barnet ska dessa stödåtgärder i första hand ordnas så att barnet är en del av kamratgruppen och deltar i samma utrymmen och situationer som den övriga barngruppen.

Olika stödformer används på ett flexibelt sätt utgående från barnets individuella behov på samtliga stödnivåer, allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Flera stödformer kan genomföras samtidigt och ska ges utan onödigt dröjsmål. Allt stöd ordnas i enlighet med inkluderande principer så att barnet kan vara delaktigt och aktivt delta i den gemensamma verksamheten utgående från sina förutsättningar. Stödnivåerna och stödformerna sammanfattas i Figur 3

Figur 3. Översikt över stödnivåer och stödformer inom småbarnspedagogiken

5.4 Bedömning av stödet för barnet

Stödet för barnet ska utvärderas på alla stödnivåer inom småbarnspedagogiken¹²². Barnets behov av stöd, hur väl stödet räcker till och hur det genomförs ska bedömas efter behov, men ändå minst en gång om året, till exempel i samband med att barnets plan för småbarnspedagogik ses över, när stödbehovet förändras eller när det sker ändringar i lärmiljön. Processen med bedömningen av barnets behov av stöd kan påbörjas utifrån iakttagelser som gjorts av personalen inom småbarnspedagogiken. Initiativet kan också komma från vårdnadshavaren, barnrådgivningen eller personalen inom social- och hälsovården.

När man granskar stödet för barnet som helhet ska man bedöma från fall till fall vilka lösningar som bäst tillgodoser barnets bästa. Vid bedömningen av stödbehovet, stödåtgärderna och när stödet genomförs ska man beakta barnets åsikter och önskemål och samarbeta med vårdnadshavaren¹²³.

En speciallärare inom småbarnspedagogik deltar i den utsträckning det behövs i bedömningen av barnets behov av stöd. Social- och hälsovårdsmyndigheterna ska delta i bedömningen på begäran av anordnaren av småbarnspedagogik, om bedömningen av stödbehovet och motiveringen av

¹²² Lag om småbarnspedagogik 15 a och d §

¹²³ Lag om småbarnspedagogik 15 d § och 20 §

stödlösningarna förutsätter även annan sakkunskap än sådan pedagogisk sakkunskap som personalen inom småbarnspedagogiken innehar.

För att garantera att barnet får stöd i enlighet med sina behov är det viktigt att stödet och dess effekt kontinuerligt följs upp och utvärderas. Detta görs minst en gång per år eller ifall barnets stödbehov ändras eller då det sker ändringar i lärmiljön. Vid utvärderingen granskas barnets behov av stöd, hur stödet genomförs, effekten av de nuvarande stödåtgärderna samt hur väl stödet räcker till för att möta barnets behov. På basen av utvärderingen görs nödvändiga förändringar i verksamheten och barnets stöd, t.ex. övergång till en annan stödnivå, förändringar i stödformerna eller avslutande av stödet. Om barnets stödnivå ändras eller om det tidigare beslutet på annat sätt inte längre gäller tas ett nytt beslut om stöd. Övriga ändringar görs i barnets plan.

Ledaren för enheten ansvarar för att säkerställa att barnets behov av stöd samt effekterna av stödet följs upp och utvärderas vid behov. Vårdnadshavarna görs delaktiga i utvärderingen av stödet. En speciallärare, och eventuella andra sakkunniga, deltar i den utsträckning det behövs.

När barnet flyttar över till förskolan alternativt byter enhet eller barngrupp överförs nödvändig information om barnets stöd till den nya enheten. Därför är det viktigt att den senaste utvärderingen av barnets stödbehov och effekten av stödet dokumenteras tydligt i barnets plan.

5.5 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

Barnets behov av stöd det vill säga stödnivån, stödformerna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik¹²⁴. En person som har behörighet som lärare inom småbarnspedagogik och/eller speciallärare inom småbarnspedagogik ansvarar för att göra upp och utvärdera planen i samarbete med den övriga personalen och barnets vårdnadshavare. Personalen har i uppgift att stödja vårdnadshavarens och barnets delaktighet när planen görs upp och utvärderas. Målet är att fungera i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Barnets åsikt ska klargöras och beaktas då planen görs upp och utvärderas (kapitel 1.3).

Stödbehovet och hur stödet genomförs ska bedömas och planen ska granskas efter behov minst en gång om året eller när stödbehovet förändras¹²⁵. Hur målen för verksamheten har uppnåtts ska antecknas i planen och målen ska ändras så att de motsvarar barnets förändrade stödbehov. Om behovet av stöd och stödåtgärderna har upphört ska detta antecknas i planen. En bedömning av barnets behov av stöd görs också alltid då barnet börjar i förskoleundervisningen. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om stöd för barnets växande och lärande för barn i förskoleundervisningen. När det gäller småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ska eventuellt stöd samordnas med det stöd som ges i förskoleundervisningen och antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik.

¹²⁴ Lag om småbarnspedagogik 15 d § ja 23 §

¹²⁵ Lag om småbarnspedagogik 15 d § och 23 §

Före intensifierat eller särskilt stöd påbörjas ska en utvärdering av eventuella tidigare stödåtgärder och deras effekt antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Utvärderingen ska innehålla en beskrivning av stödåtgärderna och av utvärderingen och utvecklingen av deras effekt. Utvärderingen ska också innehålla en motivering för vilka stödåtgärder barnet skulle ha nytta av och vilka som på bästa sätt individuellt tillgodoser barnets bästa.¹²⁶

Barnets plan för småbarnspedagogik används när man fattar ett förvaltningsbeslut om intensifierat eller särskilt stöd eller om stödtjänster¹²⁷. Om en bedömning av barnets behov av stöd har gjorts i barnets plan för småbarnspedagogiken, ska denna bedömning beaktas när ett förvaltningsbeslut om intensifierat eller särskilt stöd eller ett beslut om stödtjänster fattas. Barnets plan för småbarnspedagogik ska uppdateras så att den motsvarar innehållet i förvaltningsbeslutet.

Då ett barn får stöd i småbarnspedagogiken ska det i barnets plan för småbarnspedagogik, förutom det som står beskrivet i kapitel 1.3, antecknas följande:

Pedagogiska stödformer

- lösningar som berör strukturer och dagliga rutiner inom småbarnspedagogiken
- lösningar som gäller lärmiljöerna
- behövliga specialpedagogiska metoder
- metoder för växelverkan och kommunikation, till exempel användning av tecken och bilder
- verksamhetsätt för att barnet ska kunna vara del av barngruppens verksamhet, till exempel beaktande av hinderfrihet.

Strukturella stödformer

- att stärka kunnandet och den specialpedagogiska kompetensen som berör genomförandet av stödet
- lösningar angående personaldimensioneringen och personalstrukturen
- lösningar angående barngruppens storlek och gruppstrukturen
- tolknings- och assistenttjänster samt användning av hjälpmedel
- små- eller specialgrupp eller annan behövlig grupp sammansättning
- konsultation eller undervisning som ges på deltid eller heltid av en speciallärare inom småbarnspedagogik.

Vårdinriktade stödformer

- metoder som berör vård, omsorg och assistans
- verksamhet som tillgodoser behov av hälso- och sjukvård, till exempel hjälpmedel och assistans som hänför sig till vård av barnets långtidssjukdomar, medicinering, kost och rörlighet

¹²⁶ RP 148/2021 rd, s. 36

¹²⁷ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- samarbete med barnet och vårdnadshavaren
- ansvarsfördelning när det gäller hur stödet för barnet genomförs
- tjänster som tillhandahålls av specialister
- handledning och rådgivning av sakkunniga inom social- och hälsovården och andra sakkunniga
- eventuella transportarrangemang och vem som ansvarar för dem.

Utvärdering av effekten av stödet

- uppföljning av stödbehovet, hur väl det räcker till och hur det genomförs
- utvärdering av stödåtgärdernas effekt, slutsatser som dras och åtgärder som vidtas utifrån utvärderingen samt tidpunkter för utvärderingen.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska även antecknas eventuella social- och hälsovårdstjänster, till exempel habilitering för barnet, om det är relevant med tanke på anordnandet av småbarnspedagogiken för barnet¹²⁸.

För att stödja barnets utveckling och lärande görs barnets plan upp för varje barn (se kap. 1.3.) Ifall barnet får stöd ska stödnivån, stödformerna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen antecknas i planen. Även tidpunkt för uppföljning och utvärdering av stödet antecknas tydligt. Planen ska uppdateras ifall det sker ändringar i stödet. Ifall barnets stödbehov gäller medicinska orsaker kan uppgifter från en eventuell plan för läkemedelsbehandling antecknas i planen i enlighet med gemensamt överenskomna anvisningar.

5.6 Beslut om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utan dröjsmål fatta ett förvaltningsbeslut där man beslutar om intensifierat eller särskilt stöd eller om stödtjänster för barnet utifrån en bedömning av behovet av stöd¹²⁹. I förfarings sättet för förvaltningsbeslutet ska förvaltningslagen tillämpas. Innan beslutet fattas ska anordnaren av småbarnspedagogik höra barnets vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare¹³⁰. Även barnets vårdnadshavare kan ansöka om intensifierat eller särskilt stöd för barnet¹³¹. Förvaltningsbeslutet fattas av kommunen som ansvarar för anordnandet av småbarnspedagogiken och beslutet är i kraft tills vidare. En besväransvisning ska fogas till beslutet,

¹²⁸ RP 148/2021 rd, s. 37

¹²⁹ Lag om småbarnspedagogik 15 e §

¹³⁰ Förvaltningslag 34 §

¹³¹ RP 148/2021 rd, s. 37

eftersom vårdnadshavaren kan söka ändring i beslutet genom besvär¹³². Ett beslut ska alltid motiveras¹³³. Förvaltningsbeslutet ska ändras eller upphävas om behovet av stöd förändras¹³⁴.

I beslutet om intensifierat och särskilt stöd ska man ange och besluta om följande:

- stödformer
- verksamhetsstället inom småbarnspedagogik
- stödtjänster¹³⁵.

Om det inte fattas ett beslut om intensifierat eller särskilt stöd för barnet, ska ett separat förvaltningsbeslut om stödtjänster fattas. I beslutet ska man ange och besluta om följande:

- stödtjänster¹³⁶.

Förvaltningsbeslut om intensifierat eller särskilt stöd eller om stödtjänster ska verkställas omedelbart. Beslutet kan verkställas även om det inte har vunnit laga kraft. Verkställigheten innan beslutet har vunnit laga kraft är av central betydelse med tanke på rättsskyddet. Genom ett beslut kan man inte besluta om social- och hälsotjänster för barnet, såsom hjälpmedel för medicinsk rehabilitering eller service och stödåtgärder enligt handikappservicelagen.

Barnets behov av stöd, hur väl stödet räcker till och hur det genomförs ska bedömas efter behov (se kapitel 5.4). Förvaltningsbeslutet ska ändras eller upphävas om behovet av stöd förändras i samband med att barnets plan för småbarnspedagogik ses över eller i samband med övrig utvärdering.

Om intensifierat och särskilt stöd fattas förvaltningsbeslut.

Inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo fattas beslut om **intensifierat stöd** av ledaren inom småbarnspedagogik. Beslutet fattas på basis av den bedömning av stödbehovet och den plan för stödåtgärder som antecknats i barnets plan av en lärare/speciallärare inom småbarnspedagogik. Före intensifierat stöd påbörjas ska eventuella tidigare stödåtgärder och deras effekt utvärderas. Det stöd som beviljas barnet antecknas i barnets plan. I beslutet definieras de ärenden som grunderna förutsätter. Innan ett beslut om intensifierat stöd fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Beslut om **särskilt stöd** fattas av undervisningschefen. Beslutet fattas på basis av den bedömning av stödbehovet och den plan för stödåtgärder som antecknats i barnets plan av en lärare/speciallärare inom småbarnspedagogik. Vid behov kan ett utlåtande av sakkunnig eller, med vårdnadshavarnas tillstånd, även andra dokument utnyttjas vid beslutsfattande. Före särskilt stöd påbörjas ska eventuella tidigare stödåtgärder och deras effekt utvärderas. Det stöd som beviljas

¹³² Lag om småbarnspedagogik 62 §

¹³³ Förvaltningslag 34 §, 45 § 1 mom., 47 §, Lag om småbarnspedagogik 15 a §

¹³⁴ RP 148/2021 rd, s. 37

¹³⁵ RP 148/2021 rd, s. 37

¹³⁶ Lag om småbarnspedagogik 15 c och e §

barnet antecknas i barnets plan. I beslutet definieras de ärenden som grunderna förutsätter. Innan ett beslut om särskilt stöd fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Ett beslut om särskilt stöd kan även fattas innan barnet inleder småbarnspedagogik utan att det först görs en bedömning av barnets stödbehov. Beslutet fattas då på basen av en psykologisk eller medicinsk bedömning, alternativt på en rekommendation av speciallärare, där det framgår att verksamhet för barnet inte kan ordnas på annat sätt på grund av funktionshinder, sjukdom, försenad utveckling eller någon annan orsak som avsevärt sänker barnets funktionsförmåga. Om ett barn på grund av en svår funktionsnedsättning eller sjukdom behöver förlängd läroplikt fattar undervisningschefen beslut om detta. Vid beslutsfattande kan utlåtande från sakkunniga inom social- och hälsovården utnyttjas.

Inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo fattar undervisningschefen även beslut om **stödtjänster** om dessa inte ingår i beslut om särskilt eller intensifierat stöd.

Stödprocesser, beslutsfattande, hörande och besvärsansvisningar gällande intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster beskrivs närmare i Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogik.

6. Småbarnspedagogik som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning

I Esbo ordnas ingen småbarnspedagogik som baserar sig på alternativ pedagogik eller en särskild åskådning på svenska.

7. Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnspedagogiken

Syftet med utvärderingen av verksamheten är att stödja genomförandet av lagen om småbarnspedagogik och planerna för småbarnspedagogik samt att utveckla småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska enligt lagen om småbarnspedagogik utvärdera sin verksamhet samt delta i utomstående utvärdering av sin verksamhet.¹³⁷ Utvärderingen av verksamheten ska genomföras systematiskt och regelbundet. Systematisk utvärdering förutsätter att anordnaren har ett fungerande system för utvärdering. Med hjälp av utvärderingen ska kvaliteten på småbarnspedagogiken främjas, verksamhetens styrkor och utvecklingsbehov synliggöras och verksamheten utvecklas.

¹³⁷ Lag om småbarnspedagogik 24 §

7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Syftet med utvärderingen av den pedagogiska verksamheten är att utveckla småbarnspedagogiken och förbättra förutsättningarna för barnens utveckling och lärande¹³⁸. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik är en del av detta uppdrag. Verksamheten inom småbarnspedagogiken ska utvärderas och utvecklas på nationell nivå samt ur anordnar-, enhets- och individperspektiv.

Utvärderingen på nationell nivå har som uppdrag att stödja anordnarna av småbarnspedagogik i frågor som rör utvärdering och kvalitetshantering. De nationella utvärderingarna främjar utvecklingen av småbarnspedagogiken på lokal, regional och nationell nivå¹³⁹. Resultaten från utvärderingarna kan även användas i internationella jämförelser.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska regelbundet följa upp och utvärdera planerna för småbarnspedagogik och hur de har genomförts inom de olika verksamhetsformerna. Anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer själv vilka metoder som ska användas vid utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå. Det är viktigt att de lokala beslutsfattarna, vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken har aktuell information om hur småbarnspedagogiken genomförs och om dess kvalitet. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras¹⁴⁰. Utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå är en central del av ledarskapet och av utvecklingen inom den småbarnspedagogiska verksamheten på lokal nivå. Barnen och deras vårdnadshavare ska regelbundet ges möjlighet att delta i utvärderingen av småbarnspedagogiken¹⁴¹.

Personalens målinriktade och systematiska självvärdering har en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetssätt, verksamhetens innehåll eller lärmiljöerna. Hur stödet för barnet (kapitel 5) genomförs ska vara ett centralt föremål för utvärderingen.

Utvärderingen på individnivå innebär utvärdering av hur barnens planer för småbarnspedagogik genomförs. Det är alltid viktigt att utvärdera genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik innan den uppdateras eller en ny plan utarbetas. I samband med utvärderingen ska barnet, vårdnadshavaren och personalen fundera över hur verksamhetens mål och de överenskommelser som man gemensamt skrivit in i planen har beaktats och uppnåtts i verksamheten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen av stödet för barnet ska ingå i barnets plan för småbarnspedagogik. Denna del av utvärderingsuppdraget beskrivs närmare i kapitel 5.

¹³⁸ Lag om småbarnspedagogik 24 §

¹³⁹ Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering 1 § (1295/2013)

¹⁴⁰ Lag om småbarnspedagogik 24 §

¹⁴¹ Lag om småbarnspedagogik 20 §

De frågor som ska avgöras på lokal nivå och som beskrivs i slutet av varje kapitel i grunderna för planen för småbarnspedagogik, ska styra utarbetandet av den lokala planen för småbarnspedagogik samt utvärderingen och genomförandet av den. Anordnaren av småbarnspedagogik ska granska sin plan för småbarnspedagogik och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet. Även de lokala behoven och resultaten från utvecklingsarbetet styr utvärderingen.

Systematisk utvärdering stöder utvecklingen av småbarnspedagogiken. Mål, innehåll och riktlinjer för verksamheten, som definieras i planen för småbarnspedagogik, utgör grunden för utvärderingen. Utvärdering sker på olika nivåer: nationell, inom kommunen, inom resultatenheten samt som självvärdering inom enheten. Resultaten och tolkningar av olika utvärderingar används för att kontinuerligt förbättra kvaliteten i småbarnspedagogiken.

De småbarnspedagogiska enheterna i Esbo följer en gemensam modell för självvärdering. Modellen utgår från de nationella rekommendationerna för utvärdering i småbarnspedagogiken och från de nationella kvalitetsindikatorerna för småbarnspedagogiken. Självvärderingen tar fasta på hur planen för småbarnspedagogik förverkligas i enheten och speciellt de olika delområden som grunderna för planen för småbarnspedagogik definierar att ska utvärderas. Självvärderingsmodellen tar även i beaktande barns och vårdnadshavares delaktighet i att utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten. Centralt i självvärderingen är den verksamhet som barnen berörs av och fokus ligger på det som personalen själv kan påverka. Barn, vårdnadshavare och personal utvärderar med jämna mellanrum verksamheten som en del av självvärderingen. Självvärderingsmodellen är i första hand ett verktyg för enhetens självvärdering och utveckling av verksamheten, men systemet fungerar även samtidigt som utvärdering på anordnarnivå. Utöver den planenliga utvärderingen och självvärderingen uppmuntras barn och vårdnadshavare att ge respons på verksamheten i samband med möten i vardagen.

Utvärderingen i småbarnspedagogiken baserar sig på fortlöpande förbättring. Fortlöpande förbättring innebär systematisk granskning, utvärdering och utveckling av den egna insatsen som en del av arbetet i vardagen. Med hjälp av regelbunden självvärdering stannar personalen med jämna mellanrum upp och utvärderar sitt arbete. Det är ett gemensamt ansvar för alla i personalen att utveckla verksamheten i enheten. Den pedagogiska dokumentationen är en central del för att kontinuerligt utvärdera den egna verksamheten i enheten (se kap. 4.2).

Gemensamma mål för utveckling definieras i läsårsplanen. Uppföljning och utvärdering av de enhetsvisa målen i läsårsplanen hör till enhetens utvecklingsarbete. I samband med att följande års läsårsplan görs upp i slutet av läsåret följs de uppställda målen upp och utvärderas, och därtill görs en bedömning av hur målen uppnåtts. Ledarna inom småbarnspedagogiken ansvarar för att de enhetsvisa målen ställs upp, följs upp, utvärderas och dokumenteras i läsårsplanen samt för att behandla och analysera resultat av utvärderingar och självvärderingen i sina enheter.

De centrala resultaten av intern och extern utvärdering som gjorts inom småbarnspedagogiken publiceras årligen i utvärderingsrapporten som tillställs nämnden i slutet av året.